ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Διερεύνηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού στους φοιτητές/ φοιτήτριες Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου»

ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ:
ΤΟΥΜΠΑΚΑΡΗ ΜΑΡΙΑ (Α.Μ.4939)
ΜΕΛΑΜΠΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ (ΑΜ.4217)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, 2024

Copyright © Μαρία Τουμπακάρη και Μελαμπιώτη Χριστίνα, 2024

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το πρόγραμμα δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος

Ευχαριστίες

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματοποιήθηκε στο Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο, στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας. Η ολοκλήρωση αυτής της εργασίας θα ήταν αδύνατη χωρίς την πολύτιμη υποστήριξη της καθηγήτριάς μας Παπαδάκη Ελένης. Της εκφράζουμε ένα βαθύ ευχαριστώ για όλη την βοήθεια που μας προσέφερε, καθώς και την υπομονή που έδειξε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας μας. Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τις οικογένειές μας, για την υποστήριξή που μας προσέφεραν σε όλα τα χρόνια της ακαδημαϊκής μας σταδιοδρομίας, οι οποίες υπήρξαν πάντα για εμάς ένα ανεκτίμητο στήριγμα και στους οποίους οφείλουμε όλη τη διαδρομή των σπουδών μας μέχρι και σήμερα.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού μεταξύ των φοιτητών/τριών Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου και των τρόπων αντιμετώπισης. Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ποσοτική μέθοδος με την χρήση ερωτηματολογίου με δείγμα 100 προπτυχιακών φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας

Τα ευρήματα αποκαλύπτουν ότι αν και η πλειοψηφία του δείγματος (85,9%) έχουν λάβει ενημέρωση πως να διατηρούν τον εαυτό τους ασφαλή στο διαδίκτυο, ένα υψηλό ποσοστό (47,5%) έχει βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό. Συγκεκριμένα, οι άνδρες έχουν βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό σε στατιστικά σημαντικότερο υψηλότερο ποσοστό (75%) συγκριτικά με τις γυναίκες (43,7%). Οι φοιτητές (62,5%) παραδέχτηκαν ότι πρόσβαλαν άλλους μέσω μηνυμάτων, σε αντίθεση με τις φοιτήτριες (83,0%) που αναφέρουν ότι δεν έχουν προβεί σε κάποια τέτοια πράξη. Παρατηρούμε ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά, το 42,0% βίωσε ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο λύκειο και το 30,4% στο πανεπιστήμιο. Όσον αφορά τη σχέση του θύματος με το θύτη, τα ευρήματα μας αποκάλυψαν ότι είναι πιο πιθανό ο θύτης να είναι κάποιος άγνωστος (49,1%) ή διαδικτυακός γνωστός (29,1%). Το 51% των ερωτώμενων θεωρεί ότι πρέπει να διαμορφωθεί πολιτική από το πανεπιστήμιο κατά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού που να γίνει γνωστή στους φοιτητές/φοιτήτριες.

Λέξεις – κλειδιά: Ηλεκτρονικός εκφοβισμός, Διαχείριση, Αντιμετώπιση, Φοιτητές

Abstract

The purpose of this study is to investigate the cyberbullying among Social Work students at the Hellenic Mediterranean University and the ways in which they deal with it. For conducting the research, the quantitative method was used using a questionnaire with a sample of 100 undergraduate students of Social Work.

The findings revealed that while most of the sample (85.9%) have received information about keeping themselves safe online, a high percentage (47.5%) have experienced cyberbullying. Specifically, men have experienced cyberbullying in a statistically significantly higher percentage (75%) compared to women (43.7%). Men (62.5 per cent) admitted to participating in cyberbullying, as opposed to women (83.0%) who said they had not committed any such act. We note that the highest rates, 42,0% experienced cyberbullying in high school and 30,4% in university. Regarding the victim's relationship with the offender, our findings revealed that the offenders are more likely to be someone unknown (49.1%) or an online acquaintance (29.1%).

Key words: Cyber bullying, Management, Coping, Students

Περιεχόμενα

Περίληψη 4

Abstract 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ηλεκτρονικός εκφοβισμός 9

1.1. Ορισμός και χαρακτηριστικά ηλεκτρονικού εκφοβισμού 9

Ορισμός 9

Χαρακτηριστικά 10

1.2. Παραδοσιακός και ηλεκτρονικός εκφοβισμός 11

Παραδοσιακός εκφοβισμός 11

Ηλεκτρονικός εκφοβισμός 12

Ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στον παραδοσιακό και τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό 13

1.3. Μέσα, είδη και μορφές ηλεκτρονικού εκφοβισμού 15

Μέσα ηλεκτρονικού εκφοβισμού 15

Είδη και μορφές ηλεκτρονικού εκφοβισμού 17

1.4. Θύτης και θύμα ηλεκτρονικού εκφοβισμού 21

Θυματοποίηση ηλεκτρονικού εκφοβισμού 21

Θύτες ηλεκτρονικού εκφοβισμού 21

Τύποι θύτη ηλεκτρονικού εκφοβισμού 23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Αίτια, πρόληψη και αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού 25

2.1. **Τα αίτια του ηλεκτρονικού εκφοβισμού** 25

Θεωρία της κοινωνικής κυριαρχίας 25

Άλλες κοινωνικές ενδείξεις 26

Ψυχολογικές ανάγκες 26

Ελλιπείς διαπροσωπικές σχέσεις παιδιών / ενηλίκων 26

Ανωνυμία 27

2.2. **Συνέπειες του ηλεκτρονικού εκφοβισμού** 27

Συνέπειες που αφορούν το θύμα 28

Συνέπειες που αφορούν το θύτη 28

2.3 Πρόληψη του ηλεκτρονικού εκφοβισμού 28

2.4 **Η αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού** 30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Προγράμματα και Νομοθετικές Ρυθμίσεις για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό 32

3.1. Η Ελληνική νομοθεσία για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό. 32

3.2 Ενέργειες περιορισμού και καταπολέμησης του ηλεκτρονικού εκφοβισμού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ισχύον νομικό καθεστώς στην Ευρωπαϊκή ένωση. 32

3.3 **Η δραστηριοποίηση σε διεθνές επίπεδο για την καταπολέμηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.** 34

3.4. Στατιστικά στοιχεία 34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μεθοδολογία Έρευνας 36

4.1 Εισαγωγή 36

4.2 Σκοπός μελέτης 36

4.3 Ερευνητικά Ερωτήματα 36

Ερευνητικά Ερωτήματα 36

4.4 Δείγμα 37

4.5 Μεθοδολογία 37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Αποτελέσματα 38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Συμπεράσματα - συζήτηση 73

Ελληνική 78

Ξενόγλωσση 79

Παράρτημα 87

Α. Ερωτηματολόγιο 87

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Table 1Φύλο 38
Table 2 Ηλικία 39
Table 3 Θηκόγραμμα Ηλικίας 39
Table 4 Έτος σπουδών 40
Table 5 Εθνικότητα 40
Table 6 Που έχουν ζήσει τα περισσότερα χρόνια 41
Table 7 Γνώσεις & εμπειρία για τεχνολογικά μέσα 41
Table 8 Ενημέρωση στο παρελθόν πώς να διατηρήσετε τον εαυτό σας ασφαλή στο διαδίκτυο 42
Table 9 Από ποιους λάβατε ενημέρωση 42
Table 10 Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας; 43
Table 11 Ποια ηλεκτρονικά μέσα χρησιμοποιείτε; 44
Table 12 Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού 44
Table 13 12 Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό; 44
Table 14 Είδη εκφοβισμού που βιώστε 46
Table 15 Πότε συνέβη ο εκφοβισμός; 46
Table 16Ποιός/ποιοί σας εκφόβισαν; 47
Table 17Σχέση με εκφοβιστη 48
Table 18 Μέτρα αντιμετώπισης 49
Table 19 Αιτίες αδράνειας 50
Table 20 Συμμετοχή 51
Table 21 Λαμβάνει η πανεπιστημιακή σας κοινότητα τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό σοβαρά; 52
Table 22 Σύμβουλος σχολής & ακαδημαϊκό προσωπικό 52
Table 23 Αιτίες αποτροπής 54
Table 24 Τρόποι που θα βοηθούσε η πανεπιστημιακή κοινότητα 56
Table 25 Ποιές ομάδες γνωρίζετε που έχουν δεχτεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό; 57
Table 26 Φύλο * Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν; Crosstabulation 58
Table 27 Φύλο * Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού; Crosstabulation 60
Table 28 Φύλο και Προσβολή μέσω μηνυμάτων Crosstab 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ηλεκτρονικός εκφοβισμός

1.1. Ορισμός και χαρακτηριστικά ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Ορισμός

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός, ότι η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από συνεχή εξέλιξη. Ένα από τα πιο πρόσφατα τεχνολογικά οφέλη είναι η εμφάνιση του διαδικτύου, το οποίο αναπτύσσεται συνεχώς από την στιγμή που εμφανίστηκε. Πριν την εποχή του διαδικτύου, ο εκφοβισμός περιοριζόταν στην αυλή του σχολείου, στη γειτονιά και ήταν μια μορφή άμεσης συγκρουσιακής βίας. Ωστόσο, ακόμα κι αυτό έχει προοδεύσει και ενσωματωθεί στα πλαίσια της σύγχρονης τεχνολογικής ζωής, με τη γροθιά να αντικαθίσταται από το πληκτρολόγιο και τον εκφοβισμό να έχει μετονομαστεί σε ηλεκτρονικό εκφοβισμό.

Ως *ηλεκτρονικός εκφοβισμός*, ορίζεται «η πράξη παρενόχλησης κάποιου μέσω διαδικτύου, συνήθως ανώνυμα» (Dictionary.com)

Ενώ η τεχνολογία σήμερα θεωρείται ένα αναντικατάστατο εργαλείο, ταυτόχρονα εγκυμονεί και κινδύνους. Ως ενήλικες η σκέψη μας απασχολείται κυρίως με το πως θα προστατεύσουμε τα παιδιά, ωστόσο, πως γνωρίζουμε με σιγουριά ότι ως ενήλικες μπορούμε να διαχειριστούμε σωστά τους κινδύνους αυτούς; Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός έχει την ιδιαιτερότητα ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί από οποιονδήποτε έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο ανά πάσα στιγμή, και τίποτα δεν είναι πιο τρομακτικό από το να μην γνωρίζεις που, ποιος ή πότε θα σου επιτεθεί. Επιπλέον, αποτελεί μια σύγχρονη μορφή εκφοβισμού, όπου λαμβάνει χώρα μέσω συσκευών με πρόσβαση στο διαδίκτυο, ενώ τα πιο γνωστά από αυτά είναι τα κινητά τηλέφωνα, οι υπολογιστές και τα tablet. Μπορεί να συμβεί σε οποιοδήποτε μέσο που μπορεί να έχει πρόσβαση από το διαδίκτυο όπως φόρουμ, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, παιχνίδια που επιτρέπουν την συνομιλία μεταξύ των χρηστών ή οπουδήποτε μπορούν να μοιραστούν περιεχόμενο. Περιλαμβάνει αποστολή, δημοσίευση ή κοινή χρήση αρνητικού, επιβλαβούς, ψευδούς περιεχομένου για κάποιον άλλο. Μπορεί να περιλαμβάνει την κοινή χρήση προσωπικών ή ιδιωτικών πληροφοριών τρίτου, προκαλώντας αμηχανία ή ταπείνωση. Ταυτόχρονα υπάρχουν περιπτώσεις όπου τα άτομα ξεπερνούν το όριο και καταλήγουν σε παράνομη ή εγκληματική συμπεριφορά (Science Direct, 2018).

Ηλεκτρονικός εκφοβισμός συμβαίνει «όταν κάποιος/κάποια επανειλημμένα και σκόπιμα παρενοχλεί, κακομεταχειρίζεται ή κάνει αστείο σε βάρος ενός άλλου ατόμου

στο διαδίκτυο ή κατά τη χρήση κινητών τηλεφώνων ή άλλων ηλεκτρονικών συσκευών» (Hinduja & Patchin, 2019). Σύμφωνα με τον Hutson (2016) παρά το γεγονός ότι ο ορισμός του ηλεκτρονικού εκφοβισμού παρουσιάζει διαφοροποιήσεις ανάλογα με την πηγή που τον παρουσιάζει, τα παρακάτω χαρακτηριστικά εμφανίζονται στην πλειοψηφία αυτών των ορισμών:

- Επαφή μέσω διαδικτύου
- Επιθετική πράξη
- Πρόθεση
- Επανάληψη
- Βλάβη στο στόχο

Η Langos (2012) αναφερόμενη στον ορισμό του ηλεκτρονικού εκφοβισμού περιέγραψε δύο υποομάδες του εκφοβισμού στον κυβερνοχώρο. *Ο άμεσος εκφοβισμός* που συμβαίνει μεταξύ του θύτη και του θύματος και *ο έμμεσος εκφοβισμός,* ο οποίος συμβαίνει όταν ο θύτης δημοσιεύει αναρτήσεις σχετικά με το θύμα σε κάποιο είδος κοινωνικής δικτύωσης όπου πολλοί άνθρωποι έχουν πρόσβαση. Ωστόσο, επισήμανε ότι χωρίς τα περαιτέρω στοιχεία του, επανάληψη, ανισότητα ισχύος, πρόθεση/ επιθετικότητα, δύσκολα μπορεί να χαρακτηριστεί μια πράξη ως ηλεκτρονικός εκφοβισμός.

Χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με το PACER's National Bullying Prevention Center, (2019) ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός χαρακτηρίζεται από σκόπιμη, συχνά επαναλαμβανόμενη, βλαβερή συμπεριφορά απέναντι σε άλλο άτομο ή ομάδα ατόμων, με διακριτικά στοιχεία τα οποία περιλαμβάνουν:

- **Επιμονή:** Η πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι συνήθως συνεχόμενη, εκτός από τις ώρες και τα μέρη που απαγορεύεται να χρησιμοποιούμε τα μέσα αυτά (εργασία, σχολείο κλπ.). Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να συμβεί οπουδήποτε και οποιαδήποτε στιγμή μέσα στην ημέρα.
- **Ανωνυμία:** Συχνά ο/η θύτης διατηρεί την ανωνυμία του και έτσι το άτομο δεν γνωρίζει ποιος/ποιά το στοχοποιούν και διαιωνίζουν την συμπεριφορά αυτή.
- **Δυσκολία να εντοπιστεί**: Ενώ η σωματική βία είναι κάτι εμφανές, καθώς αφήνει ένα σωματικό αποτύπωμα στα άτομα, ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι πολύ πιο δύσκολο να εντοπιστεί γιατί δεν αφήνει κάποιο εξωτερικό σημάδι.
- **Δυνατότητα ανάπτυξης**: Το διαδίκτυο είναι ένας μεγάλος ιστός και οι πληροφορίες στο διαδίκτυο μπορούν να κοινοποιούνται εύκολα και γρήγορα,

γεγονός που καθιστά δύσκολη τη συγκράτηση ή τη διακοπή αρνητικών μηνυμάτων.

- **Ευκολία στην πρόκληση βλάβης**: Υπαρχει ευκολία στην πρόκληση βλάβης λόγω της φυσικής απόστασης μεταξύ των ατόμων και της ευκολίας της διαδικτυακής δημοσίευσης ή αποστολής, Το άτομο που εκφοβίζει δεν βλέπει την άμεση ανταπόκριση του ατόμου που στοχοποιεί. Μπορεί να μην αναγνωρίζεται η σοβαρή βλάβη που προκαλείται επειδή η τεχνολογία απομακρύνει τους δράστες από τον πραγματικό πόνο που προκαλούν.
- **Μονιμότητα:** Μόλις κοινοποιηθεί μια πληροφορία στο διαδίκτυο, είναι συχνά διαθέσιμο σε όλους, παντού. Δεν είναι δύσκολο να διαγραφεί κάτι αλλά πολλές φορές δεν έχει σημασία αν η αρχική δημοσίευση διαγραφεί ή όχι γιατί υπάρχει πάντα η πιθανότητα αναπαραγωγής από τρίτους ή κάποιος/κάποια να έχει προλάβει να αποθηκεύσει τη δημοσίευση αυτή. Ωστόσο, η θετική πλευρά της μονιμότητας είναι ότι αφήνει «απτά» στοιχεία, σαν ένα ψηφιακό αποτύπωμα. Οι λέξεις, οι εικόνες ή τα βίντεο που δημοσιεύονται μπορούν να τεκμηριωθούν μέσω στιγμιότυπων οθόνης ή αποθήκευσης διευθύνσεων URL και κειμένων, τα οποία μπορεί να είναι χρήσιμα **(**PACER's National Bullying Prevention Center , 2019).

Ο Pyżalski (2012) ταξινόμησε τον διαδικτυακό εκφοβισμό σε έξι τύπους: 1) επίθεση στον κυβερνοχώρο εναντίον σχολικού προσωπικού (εκπαιδευτικοί κ.λ.π.), 2) επίθεση στον κυβερνοχώρο εναντίον ευάλωτων ομάδων (άστεγοι, αλκοολικοί κ.λ.π.), 3) επίθεση στον κυβερνοχώρο εναντίον τυχαίων θυμάτων, 4) επίθεση στον κυβερνοχώρο εναντίον εθνοτικών ή θρησκευτικών ομάδων, 5) επίθεση στον κυβερνοχώρο σε διασημότητες και 6) επίθεση στον κυβερνοχώρο μεταξύ συνομηλίκων στην ίδια ομάδα εκτός σύνδεσης ή σε απευθείας σύνδεση.

1.2. Παραδοσιακός και ηλεκτρονικός εκφοβισμός

Παραδοσιακός εκφοβισμός

Η εικόνα που δημιουργείται στο μυαλό μας όταν ακούμε για τον εκφοβισμό είναι συνήθως γροθιές και χτυπήματα συνοδευόμενα από βρισιές και κοροϊδίες. Ωστόσο, ο εκφοβισμός έχει και αυτός διάφορες μορφές και δεν αποτελείται πάντα και ολοκληρωτικά από σωματική ή/ και λεκτική βία. Είναι γεγονός ότι κατά τη διάρκεια αυτών των συμβάντων ο στόχος μπορεί να δεχτεί παραπάνω από μια μορφή εκφοβισμού ταυτόχρονα. Για παράδειγμα είναι πιθανό ο/η θύτης να χρησιμοποιήσει λεκτική βία και εκβιασμό χωρίς να ακουμπήσει ποτέ το θύμα του. Το παραπάνω συμβάν όμως αποτελεί μια μορφή εκφοβισμού παρά το γεγονός ότι δεν συνδέεται με

τη φυσική βία, όπως μπορεί να έχουμε στο μυαλό μας. Ο εκφοβισμός δεν είναι ένα νεοσύστατο φαινόμενο, σε αντίθεση με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό. Είναι μια επιθετική συμπεριφορά με σκοπό να βλάψει τον στόχο και χαρακτηρίζεται από επανάληψη και ανισότητα δύναμης ανάμεσα στο θύμα και το θύτη. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το στοιχείο που διαφοροποιεί τον εκφοβισμό από κάθε άλλου είδους κακοποίηση είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο συμβαίνει και η σχέση μεταξύ του θύματος και του θύτη (Olweus, 2010).

Σωματικός εκφοβισμός

Ο σωματικός εκφοβισμός είναι μια άμεση μορφή επίθεσης προς το θύμα, ενώ ταυτόχρονα ο/η θύτης είναι γνωστός/ή και το θύμα μπορεί να τους αναγνωρίσει. Αυτή η πρόσωπο με πρόσωπο επαφή μπορεί να αποτελείται από χτυπήματα είτε με τα χέρια είτε με αντικείμενα, τσιμπήματα, κλωτσιές και μπορεί να επιφέρει μακροπρόθεσμη ζημιά στο θύμα (Olweus, 2010).

Λεκτικός εκφοβισμός

Ο λεκτικός εκφοβισμός αποτελείται από βρισιές, προσβολές, πειράγματα, ομοφοβικές ή ρατσιστικές παρατηρήσεις, λεκτική κακοποίηση κλπ. Σε αντίθεση όμως με τον σωματικό, δεν αφήνει κάποιο εμφανές σημάδι στο στόχο. Αν και φαίνεται «αθώος» ο λεκτικός εκφοβισμός μπορεί εύκολα να κλιμακωθεί και να πάρει μεγαλύτερες διαστάσεις (National Center Against Bullying).

Κοινωνικός εκφοβισμός

Σύμφωνα με το National Center Against Bullying, στόχος του κοινωνικού εκφοβισμού είναι να βλάψει την κοινωνική φήμη κάποιου ή και να προκαλέσει ταπείνωση. Συχνά συμβαίνει σχεδόν αποκλειστικά πίσω από την πλάτη του θύματος γι’ αυτό και είναι δύσκολο να αναγνωριστεί. Συνήθως περιλαμβάνει:

- Ψέματα και διάδοση φημών
- Αρνητικές χειρονομίες του προσώπου ή του σώματος
- Απειλητικές ή περιφρονητικές εμφανίσεις κλπ.

Ηλεκτρονικός εκφοβισμός

Σε αντίθεση με τον παραδοσιακό εκφοβισμό, στον ηλεκτρονικό ο/η θύτης χρησιμοποιεί το διαδίκτυο ως μέσο για να φτάσει στο θύμα. Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο και ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι μια άμεση μορφή βίας. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατά μια έννοια είναι ένας πιο μοντέρνος και σύγχρονος τρόπος για να ασκείται ο εκφοβισμός. Σαφώς το διαδίκτυο έχει εκατομμύρια χρήσεις,

αλλά το κυριότερο χαρακτηριστικό του είναι ότι δεν δεσμεύει τους χρήστες του και οι δυνατότητες χρήσης του είναι άπειρες και συνεχώς αυξάνονται.

Αν και αποτελεί μια άμεση μορφή επίθεσης, είναι από τα είδη εκφοβισμού που είναι δύσκολο να εντοπιστεί. Ο θύτης συχνά δεν έχει πρόσωπο και χρησιμοποιεί παραπλανητικούς λογαριασμούς για να αποκρύψει την ταυτότητά του. Το θύμα δεν είναι ασφαλές πουθενά, γιατί ο εκφοβισμός μπορεί να συμβεί οπουδήποτε, το μόνο που χρειάζεται είναι πρόσβαση στο διαδίκτυο και πλέον σήμερα το διαδίκτυο υπάρχει παντού. Επιπλέον, σε αντίθεση με τον παραδοσιακό εκφοβισμό ο θύτης και το θύμα δεν έχουν οπτική επαφή μεταξύ τους, έτσι είναι πιο δύσκολο αρχικά να συνειδητοποιήσει ο θύτης τη βλάβη που προκαλεί στο θύμα. Τέλος, το κοινό που γίνεται μάρτυρας του εκφοβισμού μπορεί να πάρει πολύ μεγάλες διαστάσεις και συχνά δεν μπορεί να περιοριστεί, γιατί δεν υπάρχει τρόπος να ελεγχθεί το περιεχόμενο που μοιράζονται οι χρήστες ή να σταματήσει η δυνατότητα τους να το μοιραστούν με ακόμα περισσότερα άτομα. Ακόμα και αν διαγραφεί η αρχική δημοσίευση, υπάρχει πάντα η πιθανότητα να βρίσκεται στα χέρια κάποιου άλλου χρήστη που θα τη δημοσιεύσει (Stop bullying.gov).

Ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στον παραδοσιακό και τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό

Μια εύλογη ερώτηση που μπορεί να προκύψει είναι «Ποια είναι η διαφορά μεταξύ του εκφοβισμού στον κυβερνοχώρο και του παραδοσιακού εκφοβισμού;» Παρά το γεγονός ότι ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι κατά μια έννοια μια πιο σύγχρονη μορφή του παραδοσιακού εκφοβισμού, υπάρχουν κάποιες σημαντικές διαφορές ανάμεσά τους. Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι πολύ πιο επικίνδυνος, διότι είναι ένα σχετικά νέο φαινόμενο και πολλά άτομα δεν γνωρίζουν πως να τον αντιμετωπίσουν.

<u>Σε ποια σημεία παρουσιάζουν ομοιότητες</u>: Σύμφωνα με το National Center Against Bullying τα κοινά στοιχεία ηλεκτρονικού και του παραδοσιακού εκφοβισμού είναι τα παρακάτω:

- ✓ *Ο εκφοβισμός είναι εκφοβισμός*.

Η κυριότερη ομοιότητα ανάμεσά τους είναι ότι και στις δυο περιπτώσεις υπάρχει ένα πολύ βασικό στοιχείο, η πρόθεση να χρησιμοποιήσουν επίθεση για να προκαλέσουν βλάβη σε ένα άλλο άτομο. Και στις δυο περιπτώσεις ο/η θύτης επιτίθεται εσκεμμένα στο θύμα.

- ✓ *Συμβαίνει συνεχόμενα.*

Όπως έχουμε αναφέρει, ένα βασικό στοιχείο του εκφοβισμού, είναι η επανάληψη και όχι ένα μεμονωμένο περιστατικό. Είτε αυτός ονομάζεται ηλεκτρονικός είτε όχι, αποτελεί ένα γεγονός που επαναλαμβάνεται.

✓ *Τα αποτελέσματά τους είναι παρόμοια.*

Κάποιες φορές ένας προορισμός δεν έχει μια και μόνο διαδρομή. Και τα δυο δημιουργούν στο θύμα αρνητικά συναισθήματα και οδηγούν συχνά σε άσχημα αποτελέσματα.

✓ *«Ανισονομία εξουσίας»*

Συνήθως και στις δυο περιπτώσεις ο/η θύτης αισθάνεται ότι έχει εξουσία πάνω στο θύμα.

Διαφορές ηλεκτρονικού και παραδοσιακού εκφοβισμού: Ενώ αυτές οι δύο μορφές εκφοβισμού έχουν πολλά κοινά, έχουν επίσης ορισμένες βασικές διαφορές. Θα επικεντρωθούμε στις πλέον θεμελιώδεις διαφορές σύμφωνα με το Social Academia (Joining Forces to Combat Cyberbullying in Schools).

Παραδοσιακός	**Ηλεκτρονικός**
Πρόσωπο με πρόσωπο επαφή	Ανώνυμος θύτης
Θύτης και θύμα βρίσκονται στον ίδιο χώρο, την ίδια χρονική στιγμή	Μπορεί να συμβεί οπουδήποτε, οποτεδήποτε
Το κοινό περιορίζεται στους θεατές	Τα περιστατικά μπορούν να γίνουν Viral

✓ *Ανώνυμος θύτης*

Οι χρήστες του διαδικτύου έχουν τη δυνατότητα να κρατήσουν τα προσωπικά τους στοιχεία κρυφά, με σκοπό να προστατευθεί η ιδιωτικότητά τους στο διαδίκτυο. Ωστόσο, υπάρχουν και τα άτομα που επωφελούμενα από το παραπάνω προνόμιο, επιλέγουν να δρουν με άσχημο τρόπο, ενώ κρύβονται πίσω από ένα ψεύτικο όνομα. Σε αντίθεση με τον παραδοσιακό εκφοβισμό, όπου ο/η θύτης και το θύμα γνωρίζουν την ταυτότητα του άλλου ατόμου, στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό συχνά αυτό δεν συμβαίνει. Το θύμα είναι αναγνωρίσιμο ενώ τα άτομα που εκφοβίζουν μπορούν να κρύψουν την ταυτότητά τους.

✓ *Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός μπορεί να συμβεί οπουδήποτε, οποτεδήποτε*

Άλλη μια σημαντική διαφορά είναι, ότι ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός δεν έχει γεωγραφικά περιθώρια. Ο κυριότερος λόγος είναι ότι το διαδίκτυο δεν έχει ωράριο λειτουργίας, όπως για παράδειγμα ένα σχολείο ή ένα πανεπιστήμιο. Όσο υπάρχει πρόσβαση σε διαδίκτυο μπορούν ανά πάσα στιγμή να το χρησιμοποιήσουν για να

εκφοβίσουν. Η έννοια του «ασφαλούς χώρου» στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό δεν υπάρχει, καθώς το άτομο μπορεί να βρει μηνύματα από το άτομο που εκφοβίζει από τη στιγμή που θα ξυπνήσει μέχρι και τη στιγμή που θα κοιμηθεί, στο σχολείο, στη δουλειά, παντού. Γίνεται κατανοητό ότι το άτομο μπορεί να δέχεται εκφοβισμό ασταμάτητα.

✓ *Τα περιστατικά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού μπορούν να γίνουν viral.*

Σε αντίθεση με τον παραδοσιακό εκφοβισμό, όπου λαμβάνει χώρα μπροστά σε έναν σχετικά μικρό αριθμό μαρτύρων, ο ηλεκτρονικός συμβαίνει σε ένα πολύ πιο ευρύ κοινό γιατί ουσιαστικά τα άτομα έχουν την δυνατότητα να μοιραστούν μεταξύ τους δημοσιεύσεις, μηνύματα κλπ. Η έκθεση αυτή γίνεται μπροστά σε ολόκληρο τον εικονικό κόσμο, κάποιες φορές συνεχόμενα (Joining forces to Combat Cyberbullying in Schools).

✓ *Ρόλοι συμμετεχόντων*

Οι Salmivali et al. (1996) συνοψίζουν τους ρόλους των ατόμων στον εκφοβισμό πρόσωπο με πρόσωπο ως εξής: θύμα, ο/η δράστης, ο/η βοηθός του δράστη, ο/η συνήγορος του θύματος και «ο/η ξένος/η» (outsider). Για τους/τις συμμετέχοντες/χουσες στον διαδικτυακό εκφοβισμό αναφέρονται διαφορετικοί ρόλοι: του θύματος, του δράστη και του εξωτερικού παρατηρητή που είναι τα πιο συχνοί στη βιβλιογραφική αναζήτηση. Σύμφωνα με τους Betts et al (2019) οι ρόλοι είναι οι εξής: θύμα, θύτης, παρατηρητής/τρια και μη εμπλεκόμενος/νη. Ωστόσο, σε αντίθεση με τα προηγούμενα, οι ρόλοι του θύτη και του θύματος δεν είναι διακριτοί.

1.3. Μέσα, είδη και μορφές ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Μέσα ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Όσο η τεχνολογία εξελίσσεται, ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός μπορεί να συμβεί με τη χρήση περισσότερων μέσων, όπως με την χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης ή από εφαρμογές σχεδιασμένες για παιχνίδια στο διαδίκτυο. Έρευνες (2020) έδειξαν ότι χρησιμοποιούν το Internet 4,57 δισεκατομμύρια χρήστες παγκοσμίως, ενώ 4,17 δισεκατομμύρια έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο μέσω του κινητού τους (Clement, 2020).

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social Media)

Ως μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social Media) ορίζονται οι ιστοσελίδες ή εφαρμογές που επιτρέπουν στους χρήστες να επικοινωνούν μεταξύ τους και να μοιράζονται πληροφορίες μέσω υπολογιστή, κινητού τηλεφώνου και tablet (Cambridge Dictionary) Η αρχική χρήση των μέσων αυτών ήταν η επικοινωνία μεταξύ φίλων και

οικογένειας, ωστόσο σήμερα χρησιμοποιούνται και για την επίτευξη άλλων στόχων όπως εύρεση εργασίας, εκπαιδευτικοί λόγοι καθιστώντας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σημαντικό εργαλείο στην καθημερινότητα.

Σύμφωνα με στατιστικές του μήνα Ιουλίου 2020, οι πιο δημοφιλείς εφαρμογές παγκοσμίως είναι: Facebook:2.603 εκατομμύρια χρήστες, Youtube:2.000 εκατομμύρια χρήστες, What's up:2.000 εκατομμύρια χρήστες, Facebook Messenger: 1.300 εκατομμύρια χρήστες, Instagram:1.082 εκατομμύρια χρήστες, Tik Tok:800 εκατομμύρια χρήστες, Reddit:430 εκατομμύρια χρήστες, Snapchat:397 εκατομμύρια χρήστες, Pinterest 367 εκατομμύρια χρήστες, Twitter:326 εκατομμύρια χρήστες (στο Clement, 2020). Σύμφωνα με το Stopbullying.gov άλλες διάσημες εφαρμογές είναι οι: Chatroulette, Omegle, Tumblr, Vine και Whisper .

Σύμφωνα με έρευνες (Digital Marketing Statistics & Metrics, έτος) στην Αμερική, οι νεότερες γενιές περνούν κατά μέσο όρο περίπου δύο ώρες και 38 λεπτά κάθε μέρα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ωστόσο, ο μέσος χρήστης έχει πάνω από εννέα λογαριασμούς σε πολλές πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης, γεγονός που δείχνει ότι αυτός ο χρόνος δεν ξοδεύεται σε μία μόνο πλατφόρμα. Επιπλέον, οι χρήστες μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτές τις πλατφόρμες μέσω εφαρμογών σε smartphone, κάτι που το καθιστά πολύ πιο γρήγορο και πιο βολικό για αυτούς, σε αντίθεση για παράδειγμα με τον σταθερό υπολογιστή, καθώς το κινητό είναι κάτι που μπορείς να το μεταφέρεις και να το λειτουργήσεις με μεγαλύτερη ευκολία. Ενώ τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν μια σειρά από ευεργετικές πτυχές, έχουν συσχετιστεί συχνά με τον διαδικτυακό εκφοβισμό τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, το 39% των εφήβων έχουν γίνει μάρτυρες διαδικτυακού εκφοβισμού στο Facebook, 29% στο YouTube, 22% στο Twitter και 22% στο Instagram (Cox, 2014).

Παιχνίδια στο διαδίκτυο – Online Gaming και Gaming forums

Ένα παιχνίδι μπορεί να παιχτεί μέσω σύνδεσης με ίντερνετ και επιτρέπει δυο ή/ και περισσότερους χρήστες από διαφορετικές τοποθεσίες να συμμετέχουν ταυτόχρονα. Η πλειοψηφία των παιχνιδιών αυτών διαθέτει τρόπους ώστε οι χρήστες να μπορούν να επικοινωνούν μεταξύ τους είτε αυτά αφορούν υπολογιστή, tablet, κινητό ή κονσόλες παιχνιδιών. Οι κονσόλες παιχνιδιών (Playstation & Xbox) διαθέτουν μέσα στο σύστημά τους δικές τους εφαρμογές, ωστόσο οι χρήστες υπολογιστών έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν και να εγκαταστήσουν την εφαρμογή που θέλουν οι ίδιοι (Fryling et al, 2015).

Είδη και μορφές ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Ο εκφοβισμός μέσω διαδικτύου έχει πολλές μορφές και όσο η τεχνολογία εξελίσσεται, οι άνθρωποι βρίσκουν ακόμα περισσότερους τρόπους να εμπλουτίσουν αυτές τις ήδη υπάρχουσες μορφές του. Παρακάτω παρουσιάζουμε τις μορφές που συναντάμε σήμερα στο διαδίκτυο.

1. *Αποκλεισμός (Exclusion)*

Αποκλεισμός (exclusion) σημαίνει να αφήνεις κάποιον/κάποια σκόπιμα έξω από ομαδικές δραστηριότητες. Αν και η μορφή αυτή υπάρχει και στον παραδοσιακό εκφοβισμό, στην περίπτωση αυτή μιλάμε για μια διαδικτυακή ομάδα. Σε πολλές εφαρμογές που υπάρχουν στο διαδίκτυο δίνεται η δυνατότητα δημιουργίας ομάδων είτε σε σελίδες, γκρουπ, ομαδικές συνομιλίες κλπ. Σε αυτές τις ομάδες συνήθως τα μέλη επικοινωνούν ίσως ακόμα και σε καθημερινή βάση, μοιράζονται σκέψεις, γνώσεις, απόψεις, οργανώνουν εξόδους ή γενικά κοινές δραστηριότητες και πολλά ακόμα. Φυσικά όμως, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου οι ομάδες αυτές χρησιμοποιούνται για να κοροϊδέψουν, αποκλείσουν άλλα άτομα. Η συμμετοχή σε μια ομάδα καλλιεργεί και ενισχύει το αίσθημα του «ανήκειν», δημιουργούνται αρνητικά συναισθήματα όταν αποκλείεσαι από αυτές, γιατί κατ' επέκταση υπάρχει αποκλεισμός και από άλλες δραστηριότητες, όπως πάρτι γενεθλίων, ομαδικές εξόδους κλπ.

2. *Fraping/ Παραβίαση λογαριασμού*

Η λέξη Fraping προέρχεται από την ένωση των δυο αγγλικών λέξεων (Facebook, το οποίο αποτελεί ένα μέσο κοινωνικής δικτύωσης, και την λέξη rape που σημαίνει βιάζω). Πιθανολογείται ότι έγινε γνωστό σαν όρος από ένα Ιρλανδό γερουσιαστή και ορίζεται ως «η πράξη του βιασμού κάποιου προφίλ Facebook όταν το αφήνει συνδεδεμένο». Στην περίπτωση αυτή, ο προσωπικός λογαριασμός του θύματος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης παραβιάζεται από κάποιον τρίτο/η, ο οποίος /η οποία χρησιμοποιεί τον λογαριασμό εν αγνοία του θύματος. Η ενέργεια αυτή μπορεί να έχει σημαντικές συνέπειες, καθώς τα άτομα με τα οποία επικοινωνεί μέσα από αυτήν την πλατφόρμα δεν γνωρίζουν ότι πρόκειται για διαφορετικό άτομο, αλλά ούτε και το θύμα έχει γνώση αυτής της κατάστασης μέχρι να είναι πολύ αργά και η βλάβη να έχει ήδη δημιουργηθεί (End Cyberbullying Organization)

3. *Outing και Trickery*

Οι έννοιες αυτών των δυο ειδών ηλεκτρονικού εκφοβισμού έχουν ουσιαστικά ελάχιστες διαφορές μεταξύ τους. Η πρώτη περίπτωση (outing), είναι η πράξη

κοινοποίησης ή δημοσίευσης ιδιωτικών πληροφοριών στο διαδίκτυο, κατά την οποία ο/η θύτης κοινοποιεί μυστικά ή/και ντροπιαστικές εικόνες του θύματος στο διαδίκτυο. Ενώ η δεύτερη περίπτωση (trickery), είναι η πράξη εξαπάτησης κάποιου/ας με σκοπό να δώσει προσωπικές πληροφορίες, τις οποίες αργότερα ο θύτης κοινοποιεί στο διαδίκτυο. Η πράξη αυτή μπορεί να γίνει είτε από κάποιον που προσποιείται ότι είναι φίλος του θύματος, είτε ως μέθοδος εξαπάτησης για να υποκλέψουν προσωπικά στοιχεία του θύματος όπως στοιχεία πιστωτικών καρτών, διευθύνσεις κλπ. (Willard, 2007)

4. Trolling/ Flaming

Το Trolling είναι η αντικοινωνική πράξη που προκαλεί προσωπικές συγκρούσεις και διαμάχες στο διαδίκτυο. Ο/η θύτης είτε ξεκινά είτε πυροδοτεί διαμάχες, συχνά χρησιμοποιώντας άσεμνο λεξιλόγιο κατευθυνόμενο προς ένα συγκεκριμένο άτομο. Η λέξη «trolling» ήταν αρχικά γνωστή «flaming». Δυστυχώς, τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο αυτό έχει εξαπλωθεί στο διαδίκτυο και μπορεί να συναντηθεί αρκετά συχνά, ωστόσο ο κακοποιητικός χαρακτήρας του καλύπτεται αρκετές φορές με τη μορφή «χιούμορ», ενώ οι υποστηρικτές του συχνά χρησιμοποιούν και σαν δικαιολογία την ελευθερία του λόγου και ότι «θίγονται πολύ εύκολα» (Hartfordshire Consyabulary).

5. Ηλεκτρονική καταδίωξη/ Cyberstalking

Ως Cyberstalking ονομάζεται η δραστηριότητα κατά την οποία ο/η θύτης παρακολουθεί ή/ και παρενοχλεί το θύμα με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων. Ο θύτης μπορεί να έχει επικοινωνία με το θύμα μέσω μηνυμάτων, να παρακολουθεί τις δραστηριότητες του θύματος και τις δημοσιεύσεις του, καθώς και με ποιόν/ποιά επικοινωνεί, τις τοποθεσίες στις οποίες βρίσκεται κλπ. Αν και ο θύτης δεν καταδιώκει το άτομο φυσικά, διαπράττει όμως ένα είδος ψηφιακής επίθεσης. Ωστόσο, υπάρχουν διάφοροι τρόποι που κάποιος μπορεί να καταδιώξει ηλεκτρονικά το θύμα. Παρακάτω θα αναφέρουμε κάποιους από τους πιο γνωστούς τρόπους (Sharma, 2020)

α. Εξαπάτηση/ Catfishing: Ο/η θύτης δημιουργεί ένα ψεύτικο προφίλ για να μπορέσει να προσεγγίσει και στη συνέχεια να παρακολουθήσει το θύμα. Συχνά μπορεί να αντιγράψουν κάποιο άλλο προφίλ για να το κάνουν να φαίνεται πιο αληθοφανές. Ουσιαστικά με αυτό τον τρόπο, θέλουν να ξεγελάσουν το θύμα ώστε να πάρουν τις πληροφορίες που θέλουν, αλλά χωρίς εκείνο να γνωρίζει την πραγματική ταυτότητά τους. Οι θύτες μπορεί να χρησιμοποιήσουν την παραπάνω μέθοδο συχνά για να παρακολουθήσουν τις κινήσεις, δραστηριότητες πρώην συντρόφου τους, να αποκομίσουν άσεμνες φωτογραφίες και διάφορα άλλα (Sharma,2020).

β. Παρακολούθηση τοποθεσίας στα κοινωνικά μέσα: Η παρακολούθηση και η εύρεση της τοποθεσίας ενός ατόμου είναι πολύ πιο εύκολο με τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα από ότι στο παρελθόν. Αρχικά, η πλειοψηφία των ατόμων μοιράζονται από μόνοι τους την πληροφορία αυτή (check-in) με αποτέλεσμα να μπορεί να γνωρίζει ο οποιοσδήποτε που και σε ποιο χρόνο βρίσκονταν στο συγκεκριμένο μέρος. Πέρα όμως από τις πληροφορίες που τα άτομα μοιράζονται από μόνα τους, ο θύτης μπορεί να ανακαλύψει την τοποθεσία του θύματος και με άλλους τρόπους. Τα περισσότερα σύγχρονα κινητά διαθέτουν εφαρμογές, τις οποίες εάν κάποιο άτομο δεν απενεργοποιήσει χειροκίνητα μπορούν να προδώσουν την τοποθεσία του χρήστη. Τέλος, βρίσκοντας την διεύθυνση μπορεί να βρεθεί μέσω της εφαρμογής Google Maps, Street View η ακριβής τοποθεσία και τα μέρη γύρω από αυτήν (Jatin,2020).

γ. Παραβίαση κάμερας web:

Όλα τα σύγχρονα laptop, κινητά και tablet διαθέτουν ενσωματωμένη κάμερα. Αν και είναι σχετικά δύσκολο να παραβιασθούν οι συσκευές, ωστόσο, αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση μολυσμένου λογισμικού, το οποίο στέλνουν στο θύμα και όταν εκείνο το ανοίξει, χωρίς να γνωρίζει ότι είναι ιός, δίνεται στο θύτη πρόσβαση στην ηλεκτρονική κάμερα (Sharma,2020).

δ. Εγκατάσταση λογισμικού παρακολούθησης: Μια ακόμα μέθοδος που αυξάνει τη δημοτικότητά της είναι η χρήση λογισμικών παρακολούθησης. Τα λογισμικά παρακολούθησης (Stalkerware) είναι εφαρμογές που εγκαθίστανται στις ηλεκτρονικές συσκευές συνήθως χωρίς την έγκριση του ιδιοκτήτη, καταγράφοντας κρυφά προσωπικές πληροφορίες όπως εικόνες, βίντεο, μηνύματα, δεδομένα γεωγραφικής τοποθεσίας σε ένα διακομιστή εντολών. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι προγράμματα τέτοιο είδους δεν είναι εύκολο να γίνουν αντιληπτά, καθώς λειτουργούν πίσω από όλες τις υπόλοιπες εφαρμογές του κινητού, οπότε ο ιδιοκτήτης δεν μπορεί να γνωρίζει εάν έχει εγκατεστημένη μια τέτοια εφαρμογή εκτός και αν έγινε με τη θέληση του. Ωστόσο, η χρήση προϊόντων antivirus μπορεί να βοηθήσει ώστε να ελεγχθεί εάν στη συσκευή υπάρχει κάποιο τέτοιο λογισμικό. Τέλος, αν και σε γενικές γραμμές οι εφαρμογές αυτές ακολουθούν την επίσημη νομοθεσία, οι περισσότεροι νόμιμοι διανομείς εφαρμογών όπως η Google play και το App Store δεν τις συμπεριλαμβάνουν για λόγους μη συμμόρφωσης με τους ηθικούς κανόνες (Kaspersky IT Encyclopedia).

6. Διαδικτυακές απειλές/ Cyberthreats

Ως απειλή μέσω διαδικτύου ορίζεται η οποιαδήποτε μορφή εκφοβισμού διαδικτυακού υλικού που υποδηλώνει ότι ο θύτης ή ο δράστης μπορεί να διαπράξει βία, αυτοκτονία ή αυτοτραυματισμό.

7. Δυσφήμιση (Denigration/ Dissing)

Με τον όρο Denigration αναφερόμαστε στην αποστολή ή/και δημοσίευση φημών, κουτσομπολιών και ψευδών ισχυρισμών με στόχο να βλάψει τη φήμη του θύματος ή ακόμα και διαπροσωπικές του σχέσεις. Ο/η θύτης στην προκειμένη περίπτωση έχει ως στόχο να ταπεινώσει και να υποτιμήσει το θύμα επικρίνοντάς το με υποτιμητικό τρόπο και κάνοντάς το να αμφισβητεί την αξία του (Willard, 2007).

8. Παρενόχληση/ Harassment

Η παρενόχληση μέσω διαδικτύου ονομάζεται η αποστολή υβριστικών, απειλητικών, κακόβουλων, ντροπιαστικών και ανεπιθύμητων μηνυμάτων με σκοπό να απειλήσουν ή/και να παρενοχλήσουν το θύμα. Ένα παράδειγμα παρενόχλησης θα ήταν η αποστολή συνεχών μηνυμάτων για απειλή ή εκβιασμό σε κάποιον (Willard, 2007).

9. Masquerading/impersonation

Το διαδίκτυο προσφέρει τη δυνατότητα στους χρήστες του να προστατεύσουν τα προσωπικά τους δεδομένα. Ωστόσο στην περίπτωση αυτή ο/η θύτης δημιουργεί μια ψεύτικη ηλεκτρονική ταυτότητα ή προσποιείται ότι είναι κάποιος άλλος, με σκοπό να παρενοχλήσει, να στείλει κακόβουλα μηνύματα ή να δημοσιεύει υλικό για να θέσει σε κίνδυνο ή να βλάψει τη φήμη ή τις κοινωνικές σχέσεις του θύματος. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι μια προμελετημένη πράξη, καθώς ο/η θύτης μπαίνει στη διαδικασία να δημιουργήσει ένα ψεύτικο λογαριασμό για να μπορέσει να επιτεθεί στο θύμα με ανώνυμο τρόπο (Willard, 2007).

10. Griefting

Ο όρος griefting χρησιμοποιείται κυρίως για διαδικτυακά παιχνίδια όπου επιτρέπουν σε πολλούς χρήστες να παίζουν μαζί και χαρακτηρίζει το σκόπιμο σαμποτάζ ή/και παρενόχληση άλλων παικτών.

11. Happy Slapping

Το Happy Slapping αναφέρεται στη σκόπιμη μαγνητοσκόπηση του θύματος από τρίτο άτομο, το οποίο στη συνέχεια το προωθεί σε άλλους χρήστες ή και σε διαδικτυακές σελίδες με σκοπό να χλευάσουν το θύμα (Hutson, 2016).

12. Sexting

Το Sexting αποτελεί μια σύγχρονη μέθοδο την οποία χρησιμοποιεί ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού στη σημερινή κοινωνία με σκοπό το φλερτ. Οι χρήστες στέλνουν μεταξύ τους προκλητικά μηνύματα είτε γραπτά είτε ακόμα και με η μορφή βίντεο, φωτογραφιών κλπ. Όπως καταλαβαίνουμε από το παραπάνω, οι χρήστες εκθέτουν πολύ προσωπικές πληροφορίες, οι οποίες συχνά δημοσιεύονται παρά τη θέληση των κατόχων τους, ή ακόμα χρησιμοποιούνται για να τους εκβιάσουν (Hutson, 2016).

1.4. Θύτης και θύμα ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Θυματοποίηση ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Το γεγονός, ότι ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός συμβαίνει σε μια εικονική πραγματικότητα και δεν απαιτείται φυσική δύναμη από το θύμα για να πραγματοποιηθεί, δημιούργησε μια ποικιλία τύπων θυμάτων. Σύμφωνα με τους Vandebosch and Van Cleemput (2008) υπάρχουν οι τυπικά μικροί, αδύναμοι και «περίεργοι» έως εξίσου ισχυροί ή ακόμα πιο ισχυροί άνθρωποι που θα παγιδευτούν στον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο. Ακόμα και αν τα άτομα αυτά έχουν επιρροή στον πραγματικό κόσμο, αυτό δεν περιορίζει την πιθανότητα να πέσουν θύματα ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Ο/η δράστης μπορεί ναι είναι και κάποιος/α που το θύμα δεν έχει γνωρίσει ποτέ στον πραγματικό κόσμο και μπορεί να είναι άτομο ή ομάδα, όπως ανάλογα και το θύμα. Δεν έχει σημασία το ποιος/ποια είσαι ή τι χαρακτηριστικά έχεις όσον αφορά στην πιθανότητα να γίνεις θύμα ηλεκτρονικού εκφοβισμού, αλλά διαφοροποιείται ο τρόπος αντιμετώπισης του συμβάντος.

Υπάρχει άμεση σχέση της διαφορετικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Αρκετοί άνθρωποι εξακολουθούν να μην καταλαβαίνουν πραγματικά τι είναι η διαφορετικότητα (diversity) και η συμπερίληψη (inclusion). Στις περισσότερες περιπτώσεις, οτιδήποτε φαίνεται να είναι διαφορετικό από αυτό που ορισμένοι άνθρωποι θεωρούν «φυσιολογικό» εξοστρακίζεται και αποξενώνεται ή περιστασιακά στοχοποιείται και δέχεται επίθεση (Global Diversity Practice). Ποικιλομορφία (diversity) είναι οποιοδήποτε χαρακτηριστικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ξεχωρίσει μια ομάδα ή ένα άτομο από μια άλλη. Ουσιαστικά περιλαμβάνει την ενδυνάμωση των ανθρώπων αναγνωρίζοντας και εκτιμώντας τις διαφορές τους, συμπεριλαμβανόμενων εκείνων που σχετίζονται με την ηλικία, το φύλο, τη φυλή, τη θρησκεία, την αναπηρία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την εκπαίδευση και την καταγωγή της χώρας κ.α. Τι συμβαίνει εάν αγνοηθούν η διαφορετικότητα και η ένταξη; Οι άνθρωποι μπορεί να βιώσουν εχθρότητα, απομόνωση, κακή εικόνα για τον εαυτό τους ή έλλειψη αυτοπεποίθησης όταν αποκλείονται από μια ομάδα. Η έλλειψη σεβασμού της διαφορετικότητας θα μπορούσε να αφήσει τους ανθρώπους ευάλωτους τόσο στον παραδοσιακό όσο και στον διαδικτυακό εκφοβισμό.

Θύτες ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Οι παράγοντες που εξηγούν τον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο μπορούν να χωριστούν σε ατομικούς παράγοντες και παράγοντες κοινωνικής υποστήριξης. Οι ατομικοί παράγοντες που σχετίζονται με τον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο φαίνεται να είναι το φύλο, η σχολική ικανοποίηση, η αυτοεκτίμηση, ο αυτοέλεγχος, η

θυματοποίηση και η διάπραξη του διαδικτυακού εκφοβισμού. Όσον αφορά το φύλο, αρκετές μελέτες έχουν ανακαλύψει ότι ο βαθμός του εκφοβισμού στον κυβερνοχώρο είναι διαφορετικός μεταξύ ανδρών και γυναικών. Σύμφωνα με τους Slonje and Smith (2008) οι φοιτήτριες αναγνωρίστηκαν περισσότερο ως θύματα εκφοβισμού στον κυβερνοχώρο συγκριτικά με τους φοιτητές και οι φοιτητές χαρακτηρίστηκαν ως «ομάδες που βίωσαν τόσο τον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο όσο και τη διάπραξη του». Οι Hinduja and Patchin (2008) αναφέρουν ότι, οι φοιτητές είχαν περισσότερες πιθανότητες να είναι δράστες εκφοβισμού στον κυβερνοχώρο από ότι οι φοιτήτριες. Αντίθετα, υποστηρίχθηκε από τους Slonje and Smith (2008) ότι δηλαδή οι φοιτήτριες είχαν περισσότερες πιθανότητες να είναι δράστες εκφοβισμού στον κυβερνοχώρο από τους φοιτητές.

Η σχολική ικανοποίηση μπορεί να αποτελεί ένα παράγοντα που σχετίζεται με τον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο. Οι μαθητές γυμνασίου με υψηλή σχολική ικανοποίηση μπορούν να προσαρμοστούν στο σχολείο, να αντιμετωπίσουν το ακαδημαϊκό άγχος και να έχουν καλή αυτορρύθμιση, ενώ οι μαθητές με χαμηλή σχολική ικανοποίηση μπορεί να έχουν άσχημη προσαρμογή και να γίνουν θύτες ή θύματα σχολικής βίας. Όπως επιβεβαίωσαν και οι Kim and Jeong (2016), η ικανοποίηση της σχολικής ζωής είχε σημαντική επίδραση στη θυματοποίηση του διαδικτυακού εκφοβισμού, μέσω της σχολικής βίας.

Σύμφωνα με μελέτες, ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός και η αυτοεκτίμηση είναι αντιστρόφως ανάλογες μεταξύ τους έννοιες. Αυτό σημαίνει ότι, όταν η αυτοεκτίμηση είναι υψηλή, υπάρχουν λιγότερα συμβάντα ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Ο Kim (2012) υποστηρίζει ότι οι έφηβοι/έφηβες προσπαθούν μέσω του ηλεκτρονικού εκφοβισμού να αισθανθούν την αυτοεκτίμηση που δεν μπορούν να βιώσουν στον πραγματικό κόσμο. Τείνουν, δηλαδή, να προσπαθούν να ικανοποιήσουν την πληγωμένη τους αυτοεκτίμηση ρίχνοντας την αυτοεκτίμηση κάποιου άλλου, διαπράττοντας έτσι εγκληματικότητα στον κυβερνοχώρο.

Ο αυτοέλεγχος είναι η ικανότητα να διαχειρίζεται κανείς τις ενέργειες, τις σκέψεις και τα συναισθήματα του για μακροχρόνια ικανοποίηση. Επειδή ο εκφοβισμός στον κυβερνοχώρο δεν έχει περιορισμούς στον τόπο και το χρόνο, η ύπαρξη αυτοέλεγχου για τους έφηβους είναι πολύ σημαντική. Ο Kim (2012) διαπίστωσε ότι όσο πιο υψηλός είναι ο αυτοέλεγχος, τόσο μικρότερη η πιθανότητα το άτομο να έχει εμπλακεί σε συμβάν ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

Τύποι θύτη ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Σύμφωνα με την Γιαννούση (2020), οι ερευνητές κάνουν διάκριση μεταξύ των εφήβων ανάλογα με τους διάφορους ρόλους που διαδραματίζουν όταν εμπλέκονται σε διαδικτυακό εκφοβισμό, παρά το γεγονός ότι πολυάριθμες μελέτες έχουν δείξει ότι οι έφηβοι/ες συχνά δεν ταξινομούνται αποκλειστικά ως θύτες ή θύματα. Ακόμα και ανάλογα με τη φύση του συμβάντος, δηλαδή αν ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός έχει πραγματοποιηθεί μέσω κειμένου ή βίντεο/φωτογραφίες, ο διαχωρισμός αυτός αντανακλά διαφορετικές συμπεριφορές μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Μερικοί/ες εξελίσσονται σε θύτες που είναι βίαιοι/ες και σκόπιμα βλάπτουν άλλους/άλλες. Επιστρατεύουν άλλους εφήβους/ες για να θυματοποιήσουν κάποιον άλλον/η προκειμένου να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους για φήμη και δύναμη. Σύμφωνα με τους Ragatz (2011) και Dodge & Coie (1987), *η προδρομική επιθετικότητα* έχει οριστεί ως η πιο σημαντική, προμελετημένη πράξη του θύτη (προκειμένου να τονιστεί η δύναμή του), σε αντίθεση με την *αντιδραστική επιθετικότητα,* η οποία έχει οριστεί ως η αυθόρμητη, απρόσεκτη πράξη του θύτη που πραγματοποιείται ως απάντηση σε πρόκληση άλλου ατόμου (στην Γιαννούση, 2020).

Η βιβλιογραφική αναζήτηση δεν δείχνει ξεκάθαρα εάν οι θύτες είναι άνδρες ή γυναίκες. Άλλοι δεν παρατήρησαν καμία διακριτή διαφορά φύλου (Smith et al., 2008), ενώ άλλοι ανακάλυψαν ότι οι γυναίκες ήταν περισσότερες από τους άνδρες. Ο Li (2006) ανέφερε ότι οι άνδρες υπερτερούσαν οριακά των γυναικών σε ρόλο θύτη (Kowalski & Limber, 2007). Δεν υπάρχει καμία επικρατούσα άποψη σχετικά με την ηλικία των θυτών. Ορισμένες έρευνες δείχνουν ότι οι μεγαλύτεροι έφηβοι είναι πιο πιθανό από τους νεότερους να εμπλακούν σε διαδικτυακό εκφοβισμό (Smith et al., 2008), αλλά η μελέτη των Patchin και Hinduja (2006) δεν αποκάλυψε διαφορά ηλικίας (στην Γιαννούση, 2020).

Η χρήση επικίνδυνων εφαρμογών, όπως chat rooms κ.λπ., αυξάνει τον κίνδυνο κακοποίησης και θυματοποίησης κατ' επανάληψη. Η μελέτη των Tsimtsiou et al (2017) στην Ελλάδα ανακάλυψε μια σύνδεση μεταξύ της συχνότητας χρήσης του Διαδικτύου από έναν έφηβο/η και της τάσης να εμπλέκεται σε διαδικτυακό εκφοβισμό είτε ως εκφοβιστής/στρια είτε ως θύμα. Ένας/μία έφηβος/η είναι πιο πιθανό να εμπλακεί σε συμπεριφορές εκφοβισμού ή/και θυματοποίησης όσο περισσότερο χρόνο αφιερώνει στο διαδίκτυο μέσω κινητού τηλεφώνου. Σύμφωνα με την μελέτη των Αθανασιάδη κ.ά. (2015), υπάρχει ισχυρή σχέση μεταξύ του διαδικτυακού εκφοβισμού και της υπερβολικής ή παθολογικής χρήσης του διαδικτύου (στην Γιαννούση, 2020)

Η ενσυναίσθηση αναφέρεται ότι έχει άμεση σχέση με τη θυματοποίηση στον διαδικτυακό εκφοβισμό. Μελέτες έχουν αποκαλύψει ότι οι θύτες συχνά στερούνται ενσυναίσθησης. Κάποιος/α μπορεί να είναι ταυτόχρονα δράστης και θύμα. Ομάδες που θυματοποιούν συχνά άλλους θυματοποιούν συχνά και τα μέλη της δικής τους ομάδας, καθιστώντας τον διαδικτυακό εκφοβισμό έναν φαύλο κύκλο. Μερικοί /ες ενεργούν ως παρατηρητές, είτε απλώς παρατηρούν την κατάχρηση είτε εμπλέκονται για να βάλουν ένα τέλος σε αυτήν. Ενώ άλλοι τείνουν να παραμένουν σιωπηλοί/ες, κάποιοι/ες από τους παρατηρητές είτε υποστηρίζουν το θύμα είτε τον δράστη (στην Γιαννούση, 2020)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Αίτια, πρόληψη και αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

2.1. Τα αίτια του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στους παράγοντες, οι οποίοι συμβάλλουν στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό: η θεωρία της κοινωνικής κυριαρχίας, άλλες κοινωνικές ενδείξεις οι ψυχολογικές ανάγκες, ελλιπείς διαπροσωπικές σχέσεις παιδιών / ενηλίκων, και η ανωνυμία.

Θεωρία της κοινωνικής κυριαρχίας

Η θεωρία της κοινωνικής κυριαρχίας μπορεί να εφαρμοστεί για την καλύτερη κατανόηση του εκφοβισμού. Οι πρώιμες εμπειρίες κοινωνικοποίησης έχουν μακροπρόθεσμες συνέπειες για τις στάσεις και τη συμπεριφορά του ατόμου. Όλες αυτές οι εμπειρίες, βιώνονται μέσα σε διακριτές ιεραρχικές διαρθρώσεις. Οι Sidanius και Pratto (2001) αναφέρουν ότι, ιστορικά, κάθε σταθερό κοινωνικό σύστημα εμπεριέχει ως αναπόσπαστο στοιχείο του ιεραρχίες βασισμένες στην ηλικία (όπου οι ενήλικες βρίσκονται σε ιεραρχικά ανώτερη θέση από τα παιδιά), ιεραρχίες βασισμένες στο σύστημα φύλου (οι άνδρες έχουν δυσανάλογη δύναμη σε σύγκριση με τις γυναίκες) και ιεραρχίες βασισμένες σε κυρίαρχες και υποδεέστερες ομάδες που βασίζονται σε κοινωνικές διακρίσεις που σχετίζονται ουσιαστικά με την εξουσία. Οι διακρίσεις που ευνοούν τις κυρίαρχες ομάδες έναντι των υποδεέστερων ομάδων είναι η πρωταρχική δυναμική που παράγει αυτές τις κοινωνικές ιεραρχίες που βασίζονται σε ομάδες. Η λειτουργία κάθε ιεραρχίας εκφράζεται με βάση τον εξαναγκασμό και κατ' επέκταση τη διαπροσωπική και διομαδική κυριαρχία. Σύμφωνα με την κοινωνική θεωρία της κυριαρχίας (SDT) των Sidanius και Pratto's (όπως αναφέρεται στον Walker, Sockman, & Koehn, 2011) «ένα άτομο ή μια ομάδα υπαγορεύει τη συμπεριφορά των άλλων, συνήθως σε ανταγωνιστικά πλαίσια». Η θεωρία της κοινωνικής υπεροχής εξηγεί την ομαδική υπεροχή. Μια κοινωνική ομάδα, κατέχει δυσανάλογη εξουσία και απολαμβάνει ειδικά προνόμια, ενώ τουλάχιστον μια άλλη ομάδα βιώνει σχετικά μικρή ελευθερία ή ευκολία στον τρόπο ζωής της.

Σύμφωνα με τον Wang(2022) υπάρχει περιορισμένη έρευνα που εξετάζει άμεσα τον αντίκτυπο των κοινωνικών παραγόντων στον διαδικτυακό εκφοβισμό, αν και τα αποτελέσματα πολλών προηγούμενων μελετών υποδηλώνουν μια τέτοια πιθανή συσχέτιση. Ορισμένοι κοινωνικοί παράγοντες, όπως το φύλο και οι κοινωνικές ιεραρχίες, έχουν συνδεθεί με τον διαδικτυακό εκφοβισμό. Ωστόσο, δεν έχει εξετασθεί η επίδραση του κυρίαρχου κοινωνικού παράγοντα, της κοινωνικής αδικίας. Η έρευνα

του Wang αποδεικνύει ότι κοινωνικοί παράγοντες, όπως η αποδεκτή κοινωνική αδικία και η θεωρία της κοινωνικής κυριαρχίας) συνδέονται με τον κίνδυνο του ψηφιακού εκφοβισμού.

Άλλες κοινωνικές ενδείξεις

Οι Rafferty και Vander Ven (2014) προσδιόρισαν τους λόγους για τον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο ως αγώνες εξουσίας, trolling και κυρώσεις στον κυβερνοχώρο. Οι διαμάχες δύναμης είναι προσπάθειες να βλάψουν, να ταπεινώσουν ή να επηρεάσουν τη συμπεριφορά για να αποκτήσουν ή να αποκτήσουν εκ νέου κάτι ή κάποιο που θεωρείται ως κάτι πολύτιμο (όπως πρώην φίλος /φίλη). Το trolling θεωρείται από τους διαδικτυακούς εκφοβιστές ως ψυχαγωγία και τα άτομα συμμετέχουν σε αυτήν τη δραστηριότητα για να βλάψουν τα θύματά τους. Η επιβολή κυρώσεων στον κυβερνοχώρο μπορεί να είναι κοινωνικά αποδεκτή και να χρησιμοποιείται για θετικά αποτελέσματα.

Ψυχολογικές ανάγκες

Σε μελέτη προγνωστικών για το διαδικτυακό εκφοβισμό, (Dilmac, 2009) σε προπτυχιακούς φοιτητές/τριες έγινε αναφορά σε προηγούμενη εμπλοκή τους στον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο και πρόβλεψη για την μελλοντική εμπλοκή τους. Ο ερευνητής χρησιμοποίησε τις κλίμακες ανάγκης της λίστας επιθετικών ελέγχων (ACL) και ανακάλυψε ορισμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας που προέβλεπαν την εμπλοκή, την έκθεση και τη μελλοντική εμπλοκή στον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο. Για παράδειγμα, η ενδοσκόπηση (προσπάθεια κατανόησης της συμπεριφοράς των άλλων και της αυτοεκτίμησης) και η επιθετικότητα επηρέαζαν την εμπλοκή και τη μελλοντική εμπλοκή στον διαδικτυακό εκφοβισμό. Ο Dilmac (2009) ταξινόμησε τους/τις ερωτώμενους/νες ως μη θύματα εκφοβισμού (παρατηρητές του διαδικτυακού εκφοβισμού), καθαρά θύματα εκφοβισμού, καθαρά εκφοβιστές. Οι καθαροί εκφοβιστές ανέφεραν πολύ υψηλά επίπεδα επιθετικότητας, είχαν την ανάγκη για συμπάθεια/συναισθηματική υποστήριξη την οποία παρέχει ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός, καθώς οι περισσότεροι/ρες θύτες χρησιμοποίησαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να υποτιμήσουν τα θύματα τους. Τέλος, διαπίστωσε ότι τα καθαρά θύματα ανέφεραν υψηλά επίπεδα ενσυναίσθησης και φροντίδας και δεν ειχαν ασχοληθεί με την πρόκληση εκφοβισμού σε άλλους.

Ελλιπείς διαπροσωπικές σχέσεις παιδιών / ενηλίκων

Οι Walker (2014) Ybarra και Mitchell (2004) έκαναν λόγο για την έλλειψη τεχνολογικών γνώσεων που χαρακτηρίζει την πλειοψηφία των γονιών. Οι περισσότεροι γονείς δεν έχουν τις κατάλληλες γνώσεις για το διαδίκτυο ή/και τα μέσα

που χρησιμοποιούν τα παιδιά τους, έχοντας ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να τα προστατέψουν ενάντια στους κίνδυνους που αυτά εγκυμονούν. Ωστόσο, δεν ευθύνεται αποκλειστικά η έλλειψη τεχνολογικών γνώσεων αλλά και η σχέση που έχουν οι ενήλικες και τα παιδιά μεταξύ τους. Οι κακές σχέσεις και οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ ενηλίκων και παιδιών έχουν αποδειχθεί ότι οδηγούν σε αύξηση των περιστατικών εκφοβισμού στον κυβερνοχώρο. Οι Ybarra και Mitchell (2004) ανέφεραν ότι η υποστήριξη για καλύτερη επικοινωνία οδηγεί σε μείωση των δράσεων στον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο και ταυτόχρονα μειώνει και τις αρνητικές συνέπειες για τα θύματα.

Ανωνυμία

Ο εκφοβισμός στον κυβερνοχώρο μπορεί να γίνει μέσω οποιασδήποτε συσκευής που χρησιμοποιείται για ηλεκτρονική επικοινωνία. Λόγω της φύσης του διαδικτυακού εκφοβισμού, οι διαδικτυακοί εκφοβισμοί μπορούν να παραμείνουν ανώνυμοι και η κακοποίηση των θυμάτων μπορεί να διαρκέσει για μήνες ή χρόνια. Λόγω της ανωνυμίας που υπάρχει είναι πιο «εύκολο» για τον/την θύτη να προβεί σε κάποια τέτοια ενέργεια, καθώς δεν εκτίθεται η αληθινή του/της ταυτότητα και ίσως θεωρεί ότι μπορούν οι πράξεις του να μην τιμωρηθούν. Ένας λόγος είναι φυσικά ότι ο θύτης καλύπτει την ταυτότητά του, αλλά ταυτόχρονα μια άλλη πλευρά της ανωνυμίας είναι ότι μπορεί εύκολα να δημιουργηθεί μια ψευδή ταυτότητα που μειώνει την πιθανότητα σύλληψης (Wong-lo, Bullock & Gable, 2011)

Επιπρόσθετα η ανωνυμία έχει συνδεθεί από πολλούς ερευνητές με την έλλειψη αναστολής. Σύμφωνα με τους Mason (2008) και Willard (2005) η ανωνυμία δημιουργεί μείωση της ανησυχίας για τις αντιλήψεις άλλων ακόμα και αν ο θύτης γνωρίζει το θύμα. Ο θύτης δεν βλέπει την άμεση αντίδραση του θύματος του, γεγονός που μπορεί να συμβάλει και στην έλλειψη ανησυχίας για τα αποτελέσματα των πράξεων του στο θύμα. Ο Mason (2008) σημείωσε ότι η ανωνυμία επιτρέπει την παράβλεψη της λογοδοσίας και τον έλεγχο των κοινωνικών κανόνων και μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη επιθετικότητα, παρορμητικότητα και παραλογισμό στο διαδίκτυο.

2.2. Συνέπειες του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός μπορεί να επηρεάσει όλα τα εμπλεκόμενα μέλη – αυτούς που είναι θύματα, αυτούς που είναι θύτες, πολλές φορές ακόμα και αυτούς που είναι απλά παρατηρητές. Οι συνέπειες αυτού του φαινομένου μπορεί να έχουν αντίκτυπο στην ψυχική υγεία των ατόμων, κατανάλωση ουσιών, ακόμα και αυτοκτονία.

Συνέπειες που αφορούν το θύμα

Σύμφωνα με τις μελέτες σχετικά με τις συνέπειες του ηλεκτρονικού εκφοβισμού (American SPCC), υπάρχει πληθώρα συνεπειών, τόσο σωματικές, κοινωνικές, ψυχολογικές, ακαδημαϊκές αλλά και συναισθηματικές για τα άτομα που υπόκεινται σε ηλεκτρονικό εκφοβισμό. Πιο συγκεκριμένα:

Ντροπή, Ενοχές
Άγχος και κατάθλιψη
Μειωμένο αίσθημα αυτοεκτίμησης
Απομόνωση
Δυσκολίες στον ύπνο και αυξημένα συμβάντα ενούρησης
Μεγάλος αριθμός σωματικών προβλημάτων όπως πονοκέφαλοι και στομαχόπονοι
Μειωμένη ακαδημαϊκή επίδοση
Αυξημένες περιπτώσεις διατροφικών διαταραχών (ειδικά για τα κορίτσια, οι διατροφικές διαταραχές είναι συχνά πιο διαδεδομένες όταν εμπλέκονται σε μια σχέση εκφοβισμού.)
Αυξημένες απόπειρες αυτοκτονίας

Συνέπειες που αφορούν το θύτη

Ο/η θύτης προβαίνει σε αυτή τη συμπεριφορά πιθανώς γιατί και ο ίδιος/α χρειάζεται κάποια βοήθεια. Συνεπώς, δεν επηρεάζεται από το συμβάν αυτό μόνο το θύμα, αλλά και ο θύτης. Ο τρόπος που ο/η θύτης μπορεί να επηρεαστεί (σύμφωνα με το Joining forces to Combat Cyberbullying in Schools) συνοψίζεται ως εξής:

Κατάχρηση αλκοόλ και άλλων ναρκωτικών στην εφηβεία και ως ενήλικες
Καυγάδες, βανδαλισμοί και εγκατάλειψη σχολείου
Πρώιμη σεξουαλική δραστηριότητα
Ποινικές καταδίκες ως ενήλικες
Κακοποίηση στους ερωτικούς τους συντρόφους, στους συζύγους ή στα παιδιά τους ως ενήλικες

2.3 Πρόληψη του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Θύματα

Τα θύματα του διαδικτυακού εκφοβισμού μπορούν να λάβουν αρκετά προληπτικά μέτρα. Πρώτον, δεν πρέπει να απαντούν στα μηνύματα ή τα σχόλια του εκφοβιστή, καθώς αυτό μπορεί να τροφοδοτήσει την κατάσταση και να κλιμακώσει τον

εκφοβισμό. Αντίθετα, θα πρέπει να μπλοκάρουν ή να αναφέρουν τον εκφοβιστή στις αρμόδιες αρχές, όπως πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης ή σχολικούς λειτουργούς. Δεύτερον, θα πρέπει να δημιουργήσουν ένα δίκτυο υποστήριξης από έμπιστους φίλους, οικογένεια και επαγγελματίες που μπορούν να παρέχουν συναισθηματική υποστήριξη και καθοδήγηση. Τρίτον, θα πρέπει να εξασκούν την αυτοφροντίδα συμμετέχοντας σε δραστηριότητες που προάγουν τη θετική αυτοεικόνα και την αυτοεκτίμηση, όπως η άσκηση ή κάποια χόμπι. Τέλος, θα πρέπει να εκπαιδεύονται σχετικά με τον διαδικτυακό εκφοβισμό και τις επιπτώσεις του, καθώς και στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης. Λαμβάνοντας αυτά τα βήματα, τα θύματα μπορούν να ενδυναμώσουν τον εαυτό τους και να μειώσουν τον αντίκτυπο του διαδικτυακού εκφοβισμού στην ψυχική τους υγεία και ευημερία (Feinberg and Robey, 2009)

Γονείς

Οι γονείς μπορούν επίσης να διαδραματίσουν ζωτικό ρόλο στην πρόληψη του διαδικτυακού εκφοβισμού. Μερικές προσεγγίσεις που μπορεί να εφαρμόσουν είναι οι παρακάτω:

1. Να ευαισθητοποιηθούν και να ευαισθητοποιήσουν τα παιδιά τους για τον διαδικτυακό εκφοβισμό. Αυτό περιλαμβάνει την εκμάθηση όλων των διαφορετικών ειδών διαδικτυακού εκφοβισμού, όπως η παρενόχληση, ο εκφοβισμός και ο αποκλεισμός, καθώς και ο τρόπος αναγνώρισης των σημάτων διαδικτυακού εκφοβισμού.

2. Να καθιερώσουν ξεκάθαρα πρότυπα και προσδοκίες συμπεριφοράς στο διαδίκτυο. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει οδηγίες κοινωνικής δικτύωσης, όπως η μη αποκάλυψη προσωπικών πληροφοριών, η αποφυγή του διαδικτυακού εκφοβισμού και ο σεβασμός του απορρήτου των άλλων.

3. Να παρακολουθούν τις δραστηριότητες των παιδιών τους στο διαδίκτυο. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την τακτική εξέταση των λογαριασμών κοινωνικών μέσων, του ιστορικού αναζήτησης και των διαδικτυακών επικοινωνιών του παιδιού τους.

4. Να δημιουργήσουν ανοιχτή & ειλικρινή επικοινωνία με τα παιδιά τους. Αυτό θα δημιουργήσει μια ασφαλή και υποστηρικτική ατμόσφαιρα στην οποία τα παιδιά μπορούν να επικοινωνήσουν τυχόν ανησυχίες που μπορεί να έχουν με τη διαδικτυακή δραστηριότητα.

5. Να διδάξουν στα παιδιά τους την ψηφιακή ευθύνη και την ενσυναίσθηση. Αυτό περιλαμβάνει την εκπαίδευση των παιδιών να εξετάζουν το περιεχόμενο πριν το δημοσιεύσουν, να σκέφτονται και να υπολογίζουν τα συναισθήματα των άλλων και να αναφέρουν τυχόν περιπτώσεις διαδικτυακού εκφοβισμού στις αρμόδιες αρχές.

6. Να γίνουν οι γονείς παράδειγμα θετικής συμπεριφοράς στο διαδίκτυο. Η αποφυγή του διαδικτυακού εκφοβισμού, ο σεβασμός του απορρήτου των άλλων και η επίγνωση της επιρροής της διαδικτυακής συμπεριφοράς τους στους άλλους θα μπορούσαν να αποτελούν ένα τρόπο θετικής επιρροής προς τα παιδιά (Feinberg and Robey, 2009).

Εκπαιδευτικοί & Σχολική κοινότητα.

Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν επίσης κρίσιμο ρόλο στην αποφυγή του διαδικτυακού εκφοβισμού. Εδώ είναι μερικές τεχνικές που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν:

1. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να διδάσκουν στους μαθητές την κατάλληλη διαδικτυακή συμπεριφορά, όπως πώς να χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές πλατφόρμες με ασφάλεια και σεβασμό.

2. Ενθάρρυνση της υποβολή αναφορών: Τα σχολεία μπορούν να διευκολύνουν την αναφορά διαδικτυακού εκφοβισμού παρέχοντας μια αποκλειστική γραμμή επικοινωνίας, μια ηλεκτρονική φόρμα αναφοράς ή έναν έμπιστο ενήλικα στη σχολική κοινότητα.

3. Προώθηση μια υγιούς και χωρίς αποκλεισμούς σχολικής κουλτούρας που προάγει την ευγένεια, τον σεβασμό και την ενσυναίσθηση. Αυτό μπορεί να βοηθήσει στην αποφυγή του διαδικτυακού εκφοβισμού, μαθαίνοντας στους μαθητές/τριες την αίσθηση της κοινότητας και του ανήκειν (Feinberg and Robey, 2009).

2.4 Η αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός, μπορεί να έχει ουσιαστικές και μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες για την ψυχική υγεία και την ευημερία του θύματος. Είναι κρίσιμο να ανταποκρινόμαστε στον διαδικτυακό εκφοβισμό, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε άγχος, θλίψη, χαμηλή αυτοεκτίμηση και σε ακραίες καταστάσεις, ακόμα και αυτοκτονία. Η αγνόηση ή η αποδοχή του διαδικτυακού εκφοβισμού μπορεί να ανταμείψει τη συμπεριφορά του εκφοβιστή και να τον/την ενθαρρύνει να συνεχίσει. *Θα πρέπει τα θύματα:*

1. Να κάνουν αναφορά του εκφοβισμού στη σχετική πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης ή ιστότοπο. Οι περισσότερες πλατφόρμες παρέχουν μια επιλογή αναφοράς μέσω της οποίας οι χρήστες μπορούν να αναφέρουν κατάχρηση ή παρενόχληση.

2. Να ενημερώσουν το Τμήμα Πληροφορικής στο σχολείο ή την εργασία που μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση του προβλήματος και στην παροχή υποστήριξης και πόρων για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού.

3. Να επικοινωνήσουν με τις τοπικές αρχές επιβολής του νόμου. Εάν ο εκφοβισμός περιλαμβάνει παράνομες ενέργειες, όπως απειλές βίας ή παρενόχλησης, είναι σημαντικό να ενημερωθούν οι νομικές αρχές.

4. Να ζητήσουν βοήθεια από έναν υπεύθυνο ενήλικα, όπως έναν γονέα, έναν εκπαιδευτικό ή έναν σύμβουλο. Μπορούν να προσφέρουν συναισθηματική υποστήριξη και να σας βοηθήσουν να αναπτύξετε ένα σχέδιο για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού (Campbell, 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Προγράμματα και Νομοθετικές Ρυθμίσεις για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό

3.1. Η Ελληνική νομοθεσία για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό.

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός και τα σχετικά περιστατικά στη χώρα μας τιμωρούνται ως πλημμελήματα βάσει του Ποινικού Κώδικα, είτε ατομικά είτε σωρευτικά. Ωστόσο, δεν υπάρχει έννοια του ηλεκτρονικού εκφοβισμού στην ελληνική νομοθεσία που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την τιμωρία του εγκλήματος. Ορισμένα άρθρα του Ποινικού Κώδικα (άρθρα 126, 127, 308, 330, 333, 348, 361 και 362) κάνουν αναφορά τόσο του παραδοσιακού όσο και του διαδικτυακού εκφοβισμού. Ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται (χλευασμός, δυσφήμηση κλπ.) αποτελεί αδίκημα που μπορεί να διωχθεί ποινικά (Αλποχωρίτης, 2023)

Η Σύμβαση για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο (Convention on cybercrime) είναι γνωστή και ως Σύμβαση της Βουδαπέστης. Η Ελλάδα υπέγραψε την συνθήκη αυτή την 21/11/2001, ωστόσο ενσωμάτωση της σύμβασης στο ελληνικό δίκαιο έγινε με καθυστέρηση καθώς η κύρωσή της πραγματοποιήθηκε στη χώρα μας και υιοθετήθηκε με το Νόμο 4411/2016, και δημοσιεύτηκε στο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης ΦΕΚ 142–Α΄/3-8-2016 (Παπακώστας, 2017).

Σύμφωνα με την Μεζίνη (2023) οι διατάξεις του Ποινικού μας Κώδικα που θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελούν το ελληνικό ποινικό δίκαιο του διαδικτύου είναι οι: 292Α ,292Β ,292Γ, 292Δ, 292Ε, 370 παρ. 2, 370Α , 370Β, 370Γ, 370Δ, 370Ε, 348Α παρ. 2, 386Α.

3.2 Ενέργειες περιορισμού και καταπολέμησης του ηλεκτρονικού εκφοβισμού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ισχύον νομικό καθεστώς στην Ευρωπαϊκή ένωση.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι νομικές κυρώσεις αποτελούν ένα από τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την καταπολέμηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Το συμπέρασμα του Συμβουλίου 2009/C62/05 (στις 27 Νοεμβρίου 2008) σχετικά με τη νομική προστασία των ανηλίκων στον κυβερνοχώρο χωρίζεται σε ορισμένες κατευθύνσεις . Η πρώτη κατεύθυνση 2011/92/UE αφορά την καταπολέμηση της ανάρμοστης μεταχείρισης για σεξουαλικούς σκοπούς και της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών καθώς και της παιδικής πορνογραφίας και η δεύτερη (2002/58/WE) αφορά στο απόρρητο και την ηλεκτρονική επικοινωνία.

Στην κατεύθυνση της γενικής στρατηγικής για την καταπολέμηση του διαδικτυακού εκφοβισμού, η απόφαση πλαίσιο 2005/222/WSiSW διατάσσει τιμωρία για:

- Σκόπιμη, παράνομη πρόσβαση στο σύνολο ή μέρος του συστήματος πληροφοριών (άρθρο 2),
- Σκόπιμη, παράνομη, σοβαρή παραβίαση ή αποσύνδεση του πληροφοριακού συστήματος, λειτουργία μέσω υλοποίησης, μεταφοράς καταστροφής, διαγραφής, αλλαγής, απόκρυψης ή μη διαθέσιμων δεδομένων υπολογιστή (άρθρο 3).

Η κατεύθυνση 002/58/WE που αφορά στο απόρρητο και στην ηλεκτρονική επικοινωνία υποχρεώνει τους παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου να παρέχουν ασφάλεια στις υπηρεσίες που παρέχουν. Στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Συμβουλίου και της Επιτροπής των Περιφερειών «Προς μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση του διαδικτυακού εκφοβισμού» (2007) αναφέρθηκαν τα ακόλουθα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο:

- Παραδοσιακό έγκλημα που συνδέεται με υπολογιστές, συμπεριλαμβανομένης της κακοποίησης παιδιών
- Έγκλημα περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένης της παιδικής πορνογραφίας, της παροχής εγκληματικών οδηγιών, των προσφορών για διάπραξη εγκλήματος, της παρενόχλησης, της άσκησης πίεσης μέσω του Διαδικτύου, της διάδοσης ψευδών πληροφοριών

Άλλες νομικές πράξεις, που αναφέρονται σε ένα συγκεκριμένο ποινικό πρόβλημα, περιλαμβάνουν κανονισμούς σχετικά με την παράνομη χρήση του Διαδικτύου (Οδηγία 2011/92/UE) για την καταπολέμηση της άσεμνης μεταχείρισης για σεξουαλικούς σκοπούς και της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας (Οδηγία 2011/92/UE: 1-4). Αποδεικνύεται ιδιαίτερη προσπάθεια της Επιτροπής για την προστασία των παιδιών, ειδικά εκείνων που σχετίζονται με την καταπολέμηση κάθε είδους υλικού και ενεργειών που σχετίζονται με τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, που δημοσιεύονται παράνομα μέσω συστημάτων πληροφοριών.

Σύμφωνα με την Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (28 Νοεμβρίου 2008) για την καταπολέμηση του διαδικτυακού εκφοβισμού (Συμπέρασμα του Συμβουλίου 2009/C 62/05: 1-4)συνιστάται η διενέργεια πολυάριθμων επιχειρησιακών μετρήσεων, π.χ. ίδρυση των αποκαλούμενων «Cyberpatrols», κοινών ομάδων έρευνας και υλοποίηση απομακρυσμένης αναζήτησης στο Διαδίκτυο και χωριστών ερευνητικών

μονάδων που θα συμμετάσχουν στην καταπολέμηση του διαδικτυακού εκφοβισμού (Ćmiel, 2014).

3.3 Η δραστηριοποίηση σε διεθνές επίπεδο για την καταπολέμηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

Το ίδρυμα «Cybersmile» είναι μια Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση, η οποία συστάθηκε το 2010 και έχει εξελιχθεί σε έναν από τους κορυφαίους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς στον κόσμο κατά του διαδικτυακού εκφοβισμού και της ψηφιακής ευημερίας. Η δράση τους βασίζεται και αναπτύσσεται σε τρεις άξονες:

- Ενημέρωση
- Εκπαίδευση
- Υποστήριξη (The Cybersmile Foundation)

Η ίδια Οργάνωση είναι υπεύθυνη και για την οργάνωση της παγκόσμιας ημέρας κατά του διαδικτυακού εκφοβισμού, η οποία πραγματοποιείται την τρίτη Παρασκευή του Ιουνίου κάθε χρόνο, με σκοπό την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση του πληθυσμού. Την ημέρα αυτή ενθαρρύνονται να δείξουν τη δέσμευσή τους για ένα πραγματικά περιεκτικό και ποικίλο διαδικτυακό περιβάλλον για όλους/ες, χωρίς φόβο προσωπικών απειλών, παρενόχλησης ή κακοποίησης. Ταυτόχρονα συγκεντρώνονται δημόσια πρόσωπα, επώνυμοι, μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, κυβερνήσεις, εκπαιδευτικά ιδρύματα και μιλούν ανοιχτά ενάντια στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό και κάθε είδους βίας υποστηρίζοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ελευθερία του λόγου και τον αμοιβαίο σεβασμό. Ταυτόχρονα οι άνθρωποι από όλο τον κόσμο δείχνουν την υποστήριξή τους ανεβάζοντας δημοσιεύσεις και χρησιμοποιώντας τα hashtags #Stopcyberbullyingday μαζί με το μήνυμα τους (Stop Cyberbullying Day).

3.4. Στατιστικά στοιχεία

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στην Ελλάδα (Kapatzia & Synoglitou, 2007), περισσότερα κορίτσια από ότι αγόρια αναφέρουν ότι έχουν πέσει θύματα διαδικτυακού εκφοβισμού. Τα κορίτσια ανέφεραν επίσης ότι ήταν θύματα παρενόχλησης στο διαδίκτυο για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ότι τα αγόρια. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι τα κορίτσια έχουν περισσότερες πιθανότητες να μιλήσουν για την εμπειρία τους αυτή σε άλλο πρόσωπο, ενώ τα αγόρια δεν έχουν πρόθεση να το αναφέρουν. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Helpine για το διάστημα 1/2015-12/2015, η γραμμή Βοηθείας δέχτηκε κατά την περίοδο λειτουργίας της από τον Ιανουάριο 2015 έως και Δεκέμβριο 2015 συνολικά 1497 αιτήματα. Τα 79% προήλθαν μέσα από τηλεφωνική επικοινωνία στον αριθμό 210-6007686 ενώ ένα ποσοστό 20%

επέλεξε να επικοινωνήσει ηλεκτρονικά μέσω email. Τα στατιστικά που αφορούσαν τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό είναι τα ακόλουθα (Helpline, 2016):

Διαδικτυακός Εκφοβισμός	250	17%
Αγάπη/Σχέσεις/Σεξουαλικότητα (στο διαδίκτυο)	165	11%
Διαδικτυακή φήμη	16	1%
Ανεπιθύμητη επικοινωνία με άγνωστους (εκτός από grooming)	14	1%
Ηλεκτρονικό έγκλημα	8	1%
Sexting	8	1%
Παράνομο περιεχόμενο	6	0,4%
Grooming	5	0,3%
Εμπορικοί κίνδυνοι/Απειλές	4	0,2%
Ρατσισμός	3	0,2%
Σεξουαλική παρενόχληση	2	0,1%

Ωστόσο τα στατιστικά στοιχεία του 2020 φαίνεται ότι όχι μόνο δεν έχουν βελτιωθεί, παρά τις καμπάνιες και τους νόμους που συνεχώς θεσπίζονται αλλά υπάρχει αρκετά μεγαλύτερη αύξηση. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Safeline για το έτος 2020, παρατηρούμε ότι πραγματοποιούνται καταγγελίες για υλικό παιδικής πορνογραφίας/κακοποίησης, με το ποσοστό να βρίσκεται στα ύψη στο 47%, για οικονομικές απάτες (21%), αποκάλυψη προσωπικών δεδομένων (18%), διαδικτυακό εκφοβισμό (2%), απειλές (3%), spam (3%), παραβίαση απορρήτου (2%). (Safeline, 2020 ετήσια στατιστικά στοιχεία).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μεθοδολογία Έρευνας

4.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται η μεθοδολογία που ακολουθήσαμε για τη διερεύνηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού στους φοιτητές/ φοιτήτριες Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου. Στη συνέχεια αναφέρονται τα ερευνητικά ερωτήματα και οι ερευνητικές υποθέσεις. Στην ίδια κατεύθυνση, περιγράφεται το δείγμα της έρευνας, με σκοπό να κατανοήσουμε τον πληθυσμό τον οποίο μελετήσαμε και για ποιο λόγο τον επιλέξαμε. Έπειτα, προχωράμε στην επισκόπηση της μεθοδολογίας και στην ανάλυση των αποτελεσμάτων. Στο τελευταίο τμήμα του κεφαλαίου, παρουσιάζουμε τα συμπεράσματα της έρευνας και πραγματοποιούμε προτάσεις για μελλοντικές ενέργειες. Η στατιστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο IBM Statistics Version 26 και το επίπεδο σημαντικότητας των ελέγχων που χρησιμοποιήσαμε ήταν το 5%. Πραγματοποιήθηκε περιγραφική στατιστική για τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος και η διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων με chi-square (x^2) analysis.

4.2 Σκοπός μελέτης

Η παρούσα ερευνητική εργασία έχει ως σκοπό να διερευνηθούν οι γνώσεις των φοιτητών/φοιτητριών Κοινωνικής Εργασίας του Μεσογειακού Πανεπιστημίου για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό καθώς και η έκταση του φαινομένου.

Το συγκεκριμένο κοινό κρίθηκε ιδανικό για την πραγματοποίηση της έρευνας, καθώς δεν έχει πραγματοποιηθεί στο παρελθόν έρευνα που να αφορά τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό στην πανεπιστημιακή κοινότητα. Επιπλέον, ο τομέας της κοινωνικής εργασίας είναι ένας από τους τομείς που ασχολείται με την πρόληψη και την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού και παροχή συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης στα θύματά του.

4.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Ερευνητικά Ερωτήματα

- Ποιες είναι οι γνώσεις των ερωτώμενων φοιτητών/φοιτητριών για τις μορφές του ηλεκτρονικού εκφοβισμού και τον τρόπο αντιμετώπισης τους;
- Έχουν δεχτεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό ή έχουν εμπλακεί σε διαδικτυακό εκφοβισμό;
- Αν έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού με ποιο τρόπο το αντιμετώπισαν;

- Σχετίζεται το φύλο α) με την επάρκεια γνώσεων για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό και β) αν έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού;
- Σχετίζεται ο χρόνος που δαπανούν τα άτομα στο διαδίκτυο με την πιθανότητα εκφοβισμού;

4.4 Δείγμα

Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 100 ενεργοί φοιτητές/φοιτήτριες του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου Κρήτης, που φοιτούν στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, από όλα τα έτη σπουδών. Το δείγμα αποτελούνταν από 87 γυναίκες και 12 άνδρες και 1 άτομο που δεν προσδιορίζεται ως κάποιο από τα παραπάνω και αφαιρέθηκε από τη μελέτη, άρα το δείγμα προς διερεύνηση αφορά 99 άτομα.

4.5 Μεθοδολογία

Για την υλοποίηση της παρούσας ερευνητικής εργασίας επιλέχθηκε η ποσοτική μέθοδος συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων τα οποία συλλέχθηκαν με ερωτηματολόγιο μέσω διαδικτύου, ώστε να διερευνηθούν οι γνώσεις των φοιτητών/φοιτητριών Κοινωνικής Εργασίας του Μεσογειακού Πανεπιστημίου για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό καθώς και η έκταση του φαινομένου.

Για την συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήσαμε το ερωτηματολόγιο, το οποίο περιείχε ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου. Το ερωτηματολόγιο διαμορφώθηκε για να καλύψει τις ανάγκες της έρευνας, περιλαμβάνοντας και ερωτήσεις που είχαν ερωτηματολόγια για τη διερεύνηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού που είχαν αξιοποιηθεί σε άλλες έρευνες. Το ερωτηματολόγιο διαμορφώθηκε και κατανεμήθηκε μέσω της ηλεκτρονικής εφαρμογής Google Forms, στο οποίο έγινε και η συλλογή των αποτελεσμάτων. Τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν ήταν ανώνυμα με σκοπό να έχουμε τις ειλικρινείς απαντήσεις των φοιτητών/τριών και στόχευαν στα εξής σημεία: α) δημογραφικά στοιχεία, β) γνώσεις/ για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό, γ) ερωτήσεις για εμπειρία εμπλοκής σε διαδικτυακό εκφοβισμό ή εμπειρία θυματοποίησης από ηλεκτρονικό εκφοβισμό και τον τρόπο αντιμετώπισης δ) προτάσεις για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού στην πανεπιστημιακή κοινότητα. Κατά τη διάρκεια της έρευνας συμπληρώθηκαν 100 ερωτηματολόγια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Αποτελέσματα

Φύλο

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι 87 (87,9%) ερωτώμενοι που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν γυναίκες, οι 12 (12,1%) ήταν άνδρες.

Φύλο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Γυναίκα	87	87.9	87.9	87.9
	Άνδρας	12	12.1	12.1	100.0
	Total	99	100.0	100.0	

Table 1Φύλο

Ηλικία

Παρατηρούμε ότι όσον αφορά τις ηλικίες των συμμετεχόντων, υπήρξε ένα μεγάλο εύρος, καθώς κυμαίνονται από 18 έως 56 ετών, με μέση τιμή τα 23,05 έτη και τυπική απόκλιση τα 5,57 έτη. Όπως φαίνεται από το θηκόγραμμα υπάρχουν και 6 ερωτώμενοι, που είναι ακραίες τιμές όσον αφορά την ηλικία.

Descriptives

			Statistic	Std. Error
Ηλικία	Mean		23.05	.559
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	21.94	
		Upper Bound	24.16	
	5% Trimmed Mean		22.32	
	Median		22.00	
	Variance		30.885	
	Std. Deviation		5.557	

	Minimum	18	
	Maximum	56	
	Range	38	
	Interquartile Range	4	
	Skewness	3.393	.243
	Kurtosis	15.703	.481

Table 2 Ηλικία

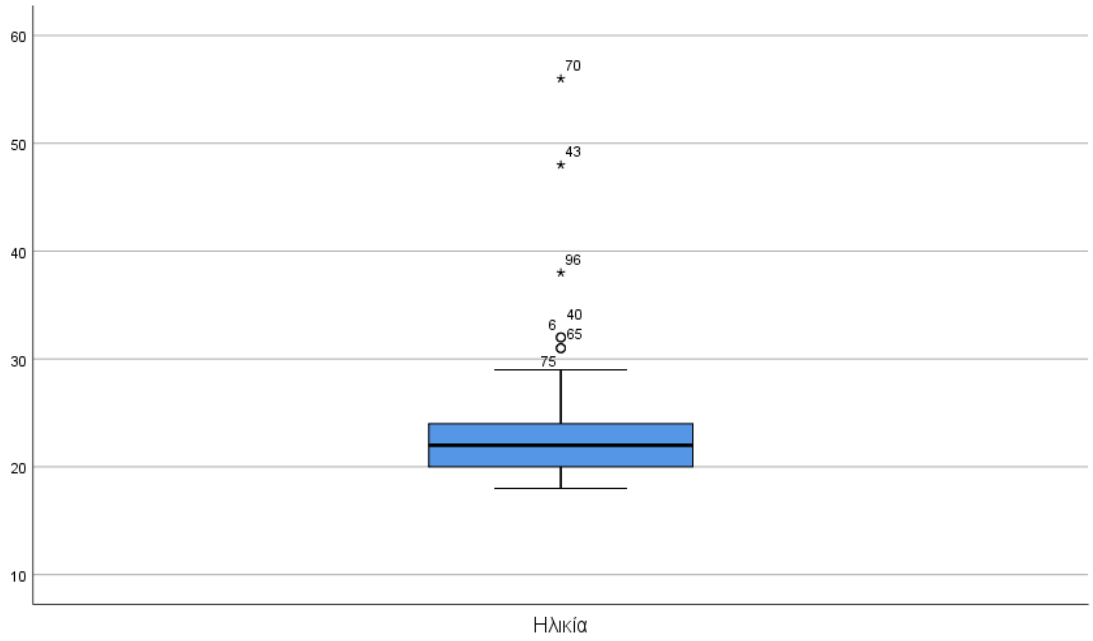

Table 3 Θηκόγραμμα Ηλικίας

Έτος σπουδών

Στο έτος σπουδών παρατηρούμε ότι υπήρξε ένα μεγάλο εύρος όσον αφορά τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι 18 (18,6%) είναι πρωτοετείς φοιτητές, οι 12 (12,4%) είναι δευτεροετείς φοιτητές, οι 12 (12,4%) είναι τριτοετείς φοιτητές, οι 25 (25,8%) είναι τεταρτοετείς φοιτητές, οι 30 (30,9%) ανήκουν σε πέμπτο και μεγαλύτερα έτη.

Έτος σπουδών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1ο	18	18.2	18.6	18.6

	2ο	12	12.1	12.4	30.9
	3ο	12	12.1	12.4	43.3
	4ο	25	25.3	25.8	69.1
	5ο+	30	30.3	30.9	100.0
	Total	97	98.0	100.0	
Missing	System	2	2.0		
Total		99	100.0		

Table 4 Έτος σπουδών

Δεν υπάρχει μεγάλη ποικιλία στις εθνικότητες των ατόμων. Από το σύνολο των φοιτητών/τριών, οι 94 (95,6%) είναι ελληνικής εθνικότητας και οι 4 (4,1%) ανήκουν σε διαφορετικές εθνότητες.

Εθνικότητα

Εθνικότητα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελληνική	94	94.9	95.9	95.9
	Άλλο	4	4.0	4.1	100.0
	Total	98	99.0	100.0	
Missing	System	1	1.0		
Total		99	100.0		

Table 5 Εθνικότητα

Που έχουν ζήσει τα περισσότερα χρόνια

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων, οι 46 (46,5%), έχουν ζήσει τα περισσότερα χρόνια της ζωής τους σε κάποια μεγάλη πόλη. Το αμέσως επόμενο, με όχι και πολύ μεγάλη διαφορά, οι 35 (35,4%), αναφέρουν ότι έχουν ζήσει σε κωμόπολη, ενώ το μικρότερο ποσοστό, οι 18 (18,2%) αναφέρει ότι έχει ζήσει σε κάποιο χωριό.

Έχετε ζήσει τα περισσότερα χρόνια της ζωής σας σε:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Χωριό	18	18.2	18.2	18.2
	Κωμόπολη	35	35.4	35.4	53.5
	Μεγάλη πόλη	46	46.5	46.5	100.0
	Total	99	100.0	100.0	

Table 6 Που έχουν ζήσει τα περισσότερα χρόνια

Γνώσεις & εμπειρία για τεχνολογικά μέσα

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι 4 (4,0%) χαρακτηρίζουν την γνώση τους σχετικά με τα τεχνολογικά μέσα ως χαμηλή, οι 20 (20,2%) ως μέτρια, οι 49 (49,5%) ως καλή, οι 26 (26,3%) ως πολύ καλή.

Η γνώση/ εμπειρία μου σχετικά με τα τεχνολογικά μέσα είναι:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Χαμηλή	4	4.0	4.0	4.0
	Μέτρια	20	20.2	20.2	24.2
	Καλή	49	49.5	49.5	73.7
	Πολύ καλή	26	26.3	26.3	100.0
	Total	99	100.0	100.0	

Table 7 Γνώσεις & εμπειρία για τεχνολογικά μέσα

Ενημέρωση στο παρελθόν πώς να διατηρήσετε τον εαυτό σας ασφαλή στο διαδίκτυο

Στον πίνακα των αποτελεσμάτων παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (85,9%) έχει λάβει στο παρελθόν ενημέρωση για το πως να διατηρεί τον εαυτό τους ασφαλή στο διαδίκτυο, σε σύγκριση με το 13,1% που δεν έλαβαν κάποια ενημέρωση.

Ενημέρωση πώς να διατηρήσετε τον εαυτό σας ασφαλή στο διαδίκτυο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	13	13.1	13.3	13.3
	Ναι	85	85.9	86.7	100.0
	Total	98	99.0	100.0	
Missing	System	1	1.0		
Total		99	100.0		

Table 8 Ενημέρωση στο παρελθόν πώς να διατηρήσετε τον εαυτό σας ασφαλή στο διαδίκτυο

Από ποιους λάβατε ενημέρωση

Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας δείχνουν οι 41(20,4%) ερωτηθέντες έλαβαν ενημέρωση από γονείς, οι 22 (10,9%) από φίλους, οι 18 (9,0%) από άλλα μέρη οικογένειας, οι 57 (28,4%) από το σχολείο, οι 59 (29,4%) από το διαδίκτυο, οι 2 (1,0%) από ημερίδες σεμινάρια, οι 2 (1,0%) από άλλο.

Ενημέρωση Frequencies

		Responses N	Responses Percent	Percent of Cases
Από ποιούς έχετε λάβει ενημέρωση[a]	Γονείς	41	20.4%	48.2%
	Φίλους	22	10.9%	25.9%
	Άλλα μέρη οικογένειας	18	9.0%	21.2%
	σχολείο	57	28.4%	67.1%
	Διδίκτυο	59	29.4%	69.4%
	ημερίδες/σεμινάρια	2	1.0%	2.4%
	Άλλο	2	1.0%	2.4%
Total		201	100.0%	236.5%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 9 Από ποιους λάβατε ενημέρωση

Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας;

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι 11(11,1%) συμμετέχοντες χρησιμοποιούν το διαδίκτυο 1-2 ώρες την ημέρα, οι 49 (49,5%) το χρησιμοποιούν 3-5 ώρες την ημέρα, οι 39 (39,4%) το χρησιμοποιούν 6+ ώρες την ημέρα.

Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1-2 ώρες την ημέρα	11	11.1	11.1	11.1
	3-5 ώρες την ημέρα	49	49.5	49.5	60.6
	6+ ώρες την ημέρα	39	39.4	39.4	100.0
	Total	99	100.0	100.0	

Table 10 Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας;

Ποια ηλεκτρονικά μέσα χρησιμοποιείτε;

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι 98 (29,7%) χρησιμοποιούν το Facebook/ Messenger, οι 81 (24,5%) χρησιμοποιούν το Instagram, οι 8 (2,4%) χρησιμοποιούν το Twitter, οι 78 (23,6%) το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (email), οι 32 (9,7%) το TikTok, οι 14 (4,2%) τα forrums, οι 19 (5,8%) άλλο.

Μέσα Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Ποια ηλεκτρονικά μέσα χρησιμοποιείτε;[a]	facebook/messenger	98	29.7%	99.0%
	instagram	81	24.5%	81.8%
	twitter	8	2.4%	8.1%
	email	78	23.6%	78.8%
	tik tok	32	9.7%	32.3%
	forums	14	4.2%	14.1%
	άλλο	19	5.8%	19.2%

Total	330	100.0%	333.3%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 11 Ποια ηλεκτρονικά μέσα χρησιμοποιείτε;

Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι 2 (2,0%) συμμετέχοντες χαρακτηρίζουν τις γνώσεις τους σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό ως «ανεπαρκείς», οι 17 (17,2%) ως «μάλλον επαρκείς», οι 56 (56,6%) ως «μάλλον επαρκείς», οι 24 (24,2%) ως «επαρκείς».

Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανεπαρκείς	2	2.0	2.0	2.0
	Μάλλον ανεπαρκείς	17	17.2	17.2	19.2
	Μάλλον επαρκείς	56	56.6	56.6	75.8
	Επαρκείς	24	24.2	24.2	100.0
	Total	99	100.0	100.0	

Table 12 Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό;

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μας οι 47 (47,5%) από τους συμμετέχοντες παραδέχτηκαν ότι έχουν βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν σε αντίθεση με τους υπόλοιπους 52 (52,5%) που δεν έχουν βιώσει κάποιο τέτοιο περιστατικό.

Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	52	52.5	52.5	52.5
	Ναι	47	47.5	47.5	100.0
	Total	99	100.0	100.0	

Table 12 Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό;

Αν ναι ποια από τα παρακάτω είδη ηλεκτρονικού εκφοβισμού έχετε αντιμετωπίσει;

Από την επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας προκύπτει ότι οι 18 (16,5%) ερωτηθέντες δέχτηκαν επίθεση με υβριστικά σχόλια, χυδαίο λεξιλόγιο και απειλές μέσω email (harassment & cyberthreats), οι 8 (7,3%) δημοσίευση προσωπικών φωτογραφιών με σκοπό τη δυσφήμηση (denigration), οι 17 (15,6%) έλαβαν απειλητικά ή υβριστικά μηνύματα μέσω κινητού (cyberthreats), οι 2 (1,8%) δέχτηκαν επίθεση με βίντεο στο οποίο λάμβαναν μέρος (happy slapping), οι 9 (8,3%) αποκαλύφθηκαν προσωπικά τους γεγονότα (outing), οι 10 (9,2%) κλάπηκε το προφίλ τους στο Facebook ή σε άλλο site κοινωνικής δικτύωσης (fraping), οι 12 (11,0%) δέχτηκαν απειλές μέσω chatrooms (cyberthreats), οι 28 (25,7%) δέχτηκαν παρενόχληση με άσεμνο μήνυμα (harassment), οι 5(4,6%) δέχτηκαν καταδίωξη-χρήση της τεχνολογίας με σκοπό τον εκφοβισμό και την πρόκληση-φόβου για την προσωπική ασφάλεια (cyberstalking).

Είδη εκφοβισμού Frequencies

		Responses		Percent of
		N	Percent	Cases
Είδη εκφοβισμου που βιωσατε[a]	Υβριστικά σχόλια, χυδαίο λεξιλόγιο και απειλές μέσω email.	18	16.5%	38.3%
	Δημοσίευση προσωπικών φωτογραφιών με σκοπό τη δυσφήμιση.	8	7.3%	17.0%
	Λήψη απειλητικών ή υβριστικών μηνυμάτων μέσω κινητού.	17	15.6%	36.2%
	Ανάρτηση βίντεο στο οποίο παίρνετε μέρος.	2	1.8%	4.3%
	Αποκάλυψη προσωπικών γεγονότων.	9	8.3%	19.1%

	Κλοπή προφίλ στο Facebook ή σε άλλο site κοινωνικής δικτύωσης.	10	9.2%	21.3%
	Απειλές μέσω chatrooms.	12	11.0%	25.5%
	Παρενόχληση με άσεμνο μήνυμα	28	25.7%	59.6%
	Καταδίωξη-χρήση της τεχνολογίας με σκοπό τον εκφοβισμό και την πρόκληση ανησυχίας-φόβου για την προσωπική ασφάλεια	5	4.6%	10.6%
Total		109	100.0%	231.9%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 13Είδη εκφοβισμού που βιώστε

Σε ποια χρονική περίοδο της ζωής σας συνέβη ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός ;

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει οι 2 (2,9%) δέχτηκαν εκφοβισμό στο δημοτικό, οι 17 (24,6%) στο γυμνάσιο, οι 29 (42,0%) στο λύκειο, οι 21 (30,4%) στο πανεπιστήμιο.

Πότε συνέβη Frequencies

		Responses		Percent of
		N	Percent	Cases
Πότε συνέβη;[a]	Δημοτικό	2	2.9%	4.0%
	Γυμνάσιο	17	24.6%	34.0%
	Λύκειο	29	42.0%	58.0%
	Πανεπιστήμιο	21	30.4%	42.0%
Total		69	100.0%	138.0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 134 Πότε συνέβη ο εκφοβισμός;

Ποιός/ποιοί σας εκφόβισαν;

Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι οι 38 (61,3%) που εκφόβισαν ήταν άνδρες, οι 11 (17,7%) ήταν γυναίκες, οι 6 (9,7%) ήταν ομάδα ανδρών, οι 3 (4,8%) ομάδα γυναικών, οι 4 (6,5%) ομάδα ανδρών και γυναικών.

Ποιος σας εκφόβισε Frequencies

		Responses		Percent of
		N	Percent	Cases
Ποιός/ποιοί σας εκφόβισε;[a]	Άνδρας	38	61.3%	79.2%
	Γυναίκα	11	17.7%	22.9%
	Ομάδα ανδρών	6	9.7%	12.5%
	Ομάδα Γυναικών	3	4.8%	6.3%
	Ομάδα ανδρών και γυναικών	4	6.5%	8.3%
Total		62	100.0%	129.2%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 15Ποιός/ποιοί σας εκφόβισαν;

Τι σχέση είχατε με τον εκφοβιστή /εκφοβίστρια

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι 27 (49,1%) ήταν άγνωστοι στο θύμα, οι 16 (29,1%) διαδικτυακοί γνωστοί, οι 7 (12,7%) φίλοι, οι 3 (5,5%) σύντροφος, οι 2 (3,6%) συμμαθητές.

Σχεση με εκφοβιστή/στρια Frequencies

		Responses		Percent of
		N	Percent	Cases
Τι σχέση είχατε με τον εκφοβιστή[a]	Άγνωστος	27	49.1%	58.7%
	Διαδικτυακός γνωστός	16	29.1%	34.8%
	Φίλος/η	7	12.7%	15.2%
	Σύντροφος	3	5.5%	6.5%
	Συμμαθητές	2	3.6%	4.3%
Total		55	100.0%	119.6%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 146Σχέση με εκφοβιστη

Πόσο διήρκησε το συμβάν ηλεκτρονικού εκφοβισμού;

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι 39 (84,8%) υπέμειναν τις ηλεκτρονικές επιθέσεις για μέρες, οι 4 (8,7%) τις υπέμειναν για μήνες, ενώ οι 3 (6,5%) τις υπέμειναν για χρόνια.

Πόσο διήρκεσε το συμβάν ηλεκτρονικού εκφοβισμού; (Συμπληρώστε αν έχετε βιώσει κάποιο τέτοιο περιστατικό)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μέρες	39	39.4	84.8	84.8
	Μήνες	4	4.0	8.7	93.5
	Χρόνια	3	3.0	6.5	100.0
	Total	46	46.5	100.0	
Missing	System	53	53.5		
Total		99	100.0		

Τι μέτρα πήρατε για να αντιμετωπίσετε το συμβάν;

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι μια μικρή ομάδα ατόμων, που αποτελεί το 4,3% των απαντήσεων, επέλεξε να απενεργοποιήσει τους λογαριασμούς τους. Παρατηρούμε ότι το να μπλοκάρουν/διαγράψουν/αποκλείσουν το θύτη αποτέλεσε την πιο κοινή απάντηση μεταξύ των ερωτώμενων, καθώς το επέλεξε το 33,0%. Η αναφορά σε αρμόδιες αρχές ήταν ένα βήμα που επιλέχθηκε από 9 (9,6%) των ερωτώμενων, ενώ για 24 (25,5%) η επίθεση του διαδικτυακού εκφοβισμού κατέστησε αναγκαία την διακοπή της επικοινωνίας με το θύτη ως μέτρο αντιμετώπισης του συμβάντος. Η αναζήτηση ψυχολογικής υποστήριξης υπήρξε ένα μέτρο αντιμετώπισης για 2 (2,1%) από τους συμμετέχοντες , ενώ οι 18 (19,1%) ανέφεραν τον θύτη στην αντίστοιχη ιστοσελίδα ή δίκτυο που συνέβη το περιστατικό, για να απενεργοποιηθεί ο λογαριασμός του. Για 4 (4,3%) από τους ερωτώμενους η εκδίκηση του θύτη αποτέλεσε ένα μέτρο αντιμετώπισης. Τέλος, 2 ερωτηθέντες (2,1%) επέλεξαν την αδράνεια.

Ενέργεια αντιμετώπισης του εκφοβισμού Frequencies

		Responses		Percent of
		N	Percent	Cases
Τι μέτρα πήρατε για να αντιμετωπίσετε το συμβάν;[a]	Απενεργοποίηση του λογαριασμού μου	4	4.3%	8.7%
	Μπλόκαρισμα/Διαγραφή/ Αποκλεισμός του θύτη	31	33.0%	67.4%
	Αναφορά σε αρμόδιες αρχές	9	9.6%	19.6%
	Διακοπή επικοινωνίας	24	25.5%	52.2%
	Αναζήτησα ψυχολογική υποστήριξη	2	2.1%	4.3%
	Αναφορά του θύτη στην αντίστοιχη ιστοσελίδα ή το δίκτυο που συνέβη το εκφοβιστικό περιστατικό, για να απενεργοποιηθεί ο λογαριασμός του	18	19.1%	39.1%
	Εκδικήθηκα τον θύτη	4	4.3%	8.7%
	Δεν έκανα τίποτε, θεώρησα ότι κάποια στιγμή θα σταματήσει	2	2.1%	4.3%
Total		94	100.0%	204.3%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 17Μέτρα αντιμετώπισης

Αν απαντήσατε ότι δεν κάνατε τίποτε, αναφέρετε τον λόγο

Από την επεξεργασία των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι οι 2 (20,0%) των συμμετεχόντων δεν ήθελε να μπλέξει, ο 1 (10,0%) συμμετέχοντας φοβήθηκε, οι 4 (40,0%) αισθάνθηκαν ντροπή, οι 2 (20,0%) δεν γνώριζαν τι να κάνουν, ενώ ο 1 (10,0%) αναφέρει ότι δεν θα έκανε καμία διαφορά.

Αίτια για αδράνεια Frequencies

	Responses

		N	Percent	Percent of Cases
Αν απαντήσατε ότι δεν κάνατε τίποτε, αναφέρετε τον λόγο [a]	Δεν ήθελα να μπλέξω	2	20.0%	40.0%
	Φοβήθηκα	1	10.0%	20.0%
	Ντρεπόμουν	4	40.0%	80.0%
	Δεν γνώριζα τι να κάνω	2	20.0%	40.0%
	Δεν θα έκανε καμία διαφορά	1	10.0%	20.0%
Total		10	100.0%	200.0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 15 Αιτίες αδράνειας

Εσείς συμμετείχατε σε κάποια από τις παρακάτω ενέργειες, μέσω χρήσης του κινητού ή του διαδικτύου;

Από την επεξεργασία των δεδομένων παρατηρούμε ότι οι 14 (18,7%) από τους συμμετέχοντες πρόσβαλαν άλλο/ άλλη μέσω μηνυμάτων στο Facebook (ή σε άλλο site), ενώ οι 15 (20,0%) συμμετείχαν σε αποστολή μηνυμάτων από το κινητό σε γνωτό/ή για πλάκα. Οι 9 (12,0%) συμμετέχοντες έχουν δει βίντεο στο οποίο προσβάλλονται γνωστοί τους φοιτητές/τριες, ενώ οι 11 (14,7%) έχουν δει βίντεο στο οποίο προσβάλλονται καθηγητές. Για ανταλλαγή υβριστικών μηνυμάτων μέσω διαδικτυακών παιχνιδιών αναφέρθηκαν 16 (21,3%) των συμμετεχόντων της έρευνας, ενώ οι 9 (12,0%) συμμετέχοντες αναφέρουν ότι μπήκαν σε προφίλ συναδέλφου για πλάκα χρησιμοποιώντας τον κωδικό του. Τέλος, 1 (1,3%) συμμετέχοντας συμμετείχε σε διαφορετική ενέργεια πέρα από τις επικρατούσες επιλογές.

Συμμετοχή σε εκφοβισμό Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Εσείς συμμετείχατε σε κάποια από τις παρακάτω	Προσβάλατε άλλο/άλλη μέσω μηνυμάτων στο Facebook (ή σε άλλο site)	14	18.7%	23.3%

ενέργειες μέσω χρήσης του κινητού ή του διαδικτύου[a]	Συμμετείχατε σε αποστολή μηνυμάτων από το κινητό σε γνωστό/γνωστή για πλάκα	15	20.0%	25.0%
	Έχετε δει video στο οποίο προσβάλλονται γνωστοί σας φοιτητες/φοιτήτριες	9	12.0%	15.0%
	Έχετε δει video στο οποίο προσβάλλονται καθηγητές	11	14.7%	18.3%
	Ανταλλάξατε υβριστικά μηνύματα μέσω διαδικτυακού παιχνιδιού	16	21.3%	26.7%
	Μπήκατε σε προφίλ συναδέλφου σας για πλάκα χρησιμοποιώντας τον κωδικό του	9	12.0%	15.0%
	Άλλο	1	1.3%	1.7%
Total		75	100.0%	125.0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 18 Συμμετοχή

Λαμβάνει η πανεπιστημιακή σας κοινότητα τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό σοβαρά;

Από την επεξεργασία των δεδομένων σχετικά με τον αν λαμβάνει η πανεπιστημιακή κοινότητα τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό σοβαρά προέκυψαν τα παρακάτω αποτελέσματα. Οι 8 (8,1%) των συμμετεχόντων απάντησε αρνητικά, οι 27 (27,3%) απάντησε θετικά, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό, οι 64 (64,6%) απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν αν η κοινότητα τους λαμβάνει το φαινόμενο αυτό σοβαρά ή όχι.

Λαμβάνει η πανεπιστημιακή σας κοινότητα τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό σοβαρά;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	8	8.1	8.1	8.1
	Ναι	27	27.3	27.3	35.4
	Δεν γνωρίζω	64	64.6	64.6	100.0
	Total	99	100.0	100.0	

Table 16 Λαμβάνει η πανεπιστημιακή σας κοινότητα τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό σοβαρά;

Σε περίπτωση που δεχόσασταν ηλεκτρονικό εκφοβισμό θα απευθυνόσασταν στον σύμβουλο της σχολής ή σε κάποιον καθηγητή για βοήθεια;

Από την επεξεργασία των δεδομένων σχετικά με την πιθανότητα αναζήτησης αρωγής από τον σύμβουλο της σχολής σε περίπτωση που οι συμμετέχοντες δέχονταν ηλεκτρονικό εκφοβισμό τα αποτελέσματα που προέκυψαν ήταν τα εξής. Οι 30 (30,3%) αναφέρουν πως μάλλον δεν θα ζητούσαν βοήθεια. Οι 20 (20,2%) αναφέρουν ότι δεν θα ζητούσαν βοήθεια. Οι 28 (28,3%) αναφέρουν ότι μάλλον θα ζητούσαν βοήθεια. Τέλος, οι 21 (21,2%) θα ζητούσαν βοήθεια.

Σε περίπτωση που δεχόσασταν ηλεκτρονικό εκφοβισμό θα απευθυνόσασταν στον Σύμβουλο της Σχολής ή σε κάποιον καθηγητή για βοήθεια;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μάλλον Όχι	30	30.3	30.3	30.3
	Όχι	20	20.2	20.2	50.5
	Μάλλον Ναι	28	28.3	28.3	78.8
	Ναι	21	21.2	21.2	100.0
	Total	99	100.0	100.0	

Table 17 Σύμβουλος σχολής & ακαδημαϊκό προσωπικό

Αν όχι ή μάλλον όχι, ποιος θα ήταν ο λόγος που θα σας απέτρεπε;

Από την επεξεργασία των δεδομένων σχετικά με το λόγο τον οποίο θα απέτρεπε τους φοιτητές να αναζητήσουν αρωγή προκύπτουν τα παρακάτω αποτελέσματα.

Για 10 ερωτηθέντες (11,8%), η ντροπή αποδείχτηκε ένα εμπόδιο στην αναζήτηση βοήθειας, ενώ ένας ίσος αριθμός, άλλοι 10 ερωτηθέντες (11,8%), ανέφεραν τον φόβο ως τη δύναμη που τους εμποδίζει να αναζητήσουν βοήθεια. Για 6 συμμετέχοντες (7,1%), η πεποίθηση ότι ο διαδικτυακός εκφοβισμός ήταν προσωπική υπόθεση, που δεν αφορούσε άλλους, λειτούργησε αποτρεπτικά στο να αναζητήσουν βοήθεια. Ένα μικρό αλλά σημαντικό κλάσμα 3 ερωτηθέντων (3,5%) εξέφρασε φόβους κατακραυγής από συμφοιτητές ή το στίγμα που σχετίζεται με το να είσαι θύμα και έτσι προτίμησαν να κρατήσουν το συμβάν κρυφό. Ένα αξιοσημείωτο ποσοστό 11 άτομα (12,9%) πιστεύουν ότι δεν είναι οι κατάλληλοι να καλύψουν αυτήν την ανάγκη. Οι 17 ερωτηθέντες (20,0%) αντιμετωπίζουν την απουσία οικειότητας ή σχέσης με το ακαδημαϊκό προσωπικό. Για 10 άτομα (11,8%), η αβεβαιότητα ήταν μεγάλη, με αμφιβολίες για το εάν θα ασχολούνταν με το ζήτημα τους. Ένας ερωτώμενος (1,2%) παραδέχτηκε ειλικρινά την αδυναμία του να μοιραστεί τη δοκιμασία του, υπογραμμίζοντας το βαθύ βάθος του πόνου και της απομόνωσής του. Οι 12 ερωτηθέντες (14,1%) εξέφρασαν ότι θα αναζητήσουν βοήθεια από εναλλακτικές πηγές, παρακάμπτοντας την ακαδημαϊκή κοινότητα. Ένας ερωτώμενος (1,2%) τόνισε την έλλειψη ενσυναίσθησης και την ισχυρογνωμοσύνη που προβάλλουν οι καθηγητές ως εμπόδιο στην αναζήτηση βοήθειας. Τέλος, 4 ερωτηθέντες (4,7%) σημείωσαν ότι κανείς από την ακαδημαϊκή κοινότητα δεν τους έχει μιλήσει για το θέμα αυτό.

Λόγοι μη αναζήτησης βοήθειας Frequencies

		Responses		Percent of
		N	Percent	Cases
Αν όχι ή μάλλον όχι, ποιος θα ήταν ο λόγος που θα σας απέτρεπε;[a]	Ντροπή	10	11.8%	13.2%
	Φόβος	10	11.8%	13.2%
	Δεν τους αφορά/ Είναι προσωπικό	6	7.1%	7.9%
	Κατακραυγή από φοιτητές/ στιγματισμός	3	3.5%	3.9%
	Δεν είναι οι κατάλληλοι	11	12.9%	14.5%

	Έλλειψη οικειότητας και σχέσης	17	20.0%	22.4%
	Δεν γνωρίζω αν θα ασχολούνταν	10	11.8%	13.2%
	Δεν είμαι σε θέση να το μοιραστώ	1	1.2%	1.3%
	Θα αναζητούσα αλλού βοήθεια	12	14.1%	15.8%
	Έλλειψη ενσυναίσθησης/ ισχυρογνωμοσύνη καθηγητών	1	1.2%	1.3%
	Δεν μας έχουν μιλήσει για αυτό	4	4.7%	5.3%
Total		85	100.0%	111.8%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 18 Αιτίες αποτροπής

Με ποιόν/ους τρόπους θα μπορούσε να βοηθήσει η Πανεπιστημιακή κοινότητα τους φοιτητές σχετικά με το φαινόμενο του διαδικτυακού εκφοβισμού;

Από την επεξεργασία των δεδομένων σχετικά με τις ενέργειες που θα μπορούσε να πραγματοποιήσει η πανεπιστημιακή κοινότητα για να βοηθήσει τους φοιτητές σχετικά με το φαινόμενο του ηλεκτρονικού εκφοβισμού τα αποτελέσματα που προέκυψαν είναι τα εξής. Οι 79 (19,7%) των συμμετεχόντων πιστεύουν ότι θα βοηθούσε να γίνει ενημέρωση από τον σύμβουλο της σχολής στη μαθητική κοινότητα σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρει, οι 68 (17,0%) πιστεύουν ότι θα βοηθούσε να πραγματοποιηθούν μαθήματα σχετικά με την ηλεκτρονική ασφάλεια και ασφάλεια της τεχνολογίας, οι 78 (19,5%) πιστεύουν ότι θα βοηθούσε να δημιουργηθεί μια ανώνυμη γραμμή ή/και ιστοσελίδα, στην οποία να μπορούν να απευθυνθούν οι φοιτητές, οι 56 (14,0%) πιστεύουν ότι θα βοηθούσε να πραγματοποιείται συστηματικά ημερίδα/ σεμινάριο / ομιλίες από αρμόδιο φορέα στους φοιτητές της σχολής, οι 50 (12,5%) πιστεύουν ότι θα βοηθούσε να διαμορφωθεί πολιτική κατά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού, η οποία να γίνεται γνωστή στους φοιτητές και τέλος, οι 68 (17,0%) να πραγματοποιηθεί επιμόρφωση του προσωπικού σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό.

Ενέργειες της πανεπιστημιακής κοινότητας Frequencies

		Responses		Percent of
		N	Percent	Cases
Με ποιόν/ους τρόπους θα μπορούσε να βοηθήσει η Πανεπιστημιακή κοινότητα τους φοιτητές σχετικά με το φαινόμενο του διαδικτυακού εκφοβισμού; [a]	Να προγραμματίσει ενημέρωση από τον σύμβουλο της σχολής στους φοιτητές σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρει σε αυτούς.	79	19.7%	79.8%
	Μαθήματα σχετικά με την ηλεκτρονική ασφάλεια και ασφάλεια της τεχνολογίας	68	17.0%	68.7%
	Να δημιουργήσει μια ανώνυμη γραμμή ή/και ιστοσελίδα, στην οποία να μπορούν να απευθυνθούν οι φοιτητές	78	19.5%	78.8%
	Να πραγματοποιεί συστηματικά ημερίδα/ σεμινάριο / ομιλίες από αρμόδιο φορέα στους φοιτητές της σχολής.	56	14.0%	56.6%
	Να έχει διαμορφώσει πολιτική κατά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού, η οποία να γίνεται γνωστή στους φοιτητές	50	12.5%	50.5%
	Να πραγματοποιήσει επιμόρφωση του προσωπικού σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό	68	17.0%	68.7%
	Άλλο	2	0.5%	2.0%

Total	401	100.0%	405.1%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 19 Τρόποι που θα βοηθούσε η πανεπιστημιακή κοινότητα

Γνωρίζετε αν μέλη από κάποια από τις ακόλουθες ομάδες πληθυσμού από την πανεπιστημιακή σας κοινότητα έχει δεχτεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό;

Από την επεξεργασία των δεδομένων σχετικά με το αν γνωρίζουν οι συμμετέχοντες αν μέλη από κάποια από τις ακόλουθες ομάδες πληθυσμού από την πανεπιστημιακή τους κοινότητα έχει δεχτεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό προέκυψαν τα παρακάτω αποτελέσματα. Μεταξύ των ερωτηθέντων, οι 7 (3,8%) ανέφερε ότι γνωρίζει περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού που στοχεύουν άντρες φοιτητές. Μια πιο έντονη τάση εμφανίζεται με τα περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού σε βάρος γυναικών φοιτητριών, με 24 ερωτηθέντες (13,2%) να αναγνωρίζουν τέτοια περιστατικά. Από τις πιο ανησυχητικές αποκαλύψεις, 32 ερωτηθέντες (17,6%) γνώριζαν περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού που στοχεύουν μέλη της κοινότητας LGBTQIA. Τα δεδομένα υπογραμμίζουν επίσης την ευαλωτότητα των μαθητών με σωματικές αναπηρίες, με 13 ερωτηθέντες (7,1%) να αναγνωρίζουν ότι ο διαδικτυακός εκφοβισμός στοχεύει επίσης αυτή την ομάδα. Ομοίως, 11 ερωτηθέντες (6,0%) σημείωσαν περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού σε βάρος μαθητών με δυσκολίες απόδοσης στα μαθήματα. Τα δεδομένα αποκαλύπτουν την οδυνηρή πραγματικότητα της ντροπής του σώματος στους ψηφιακούς χώρους, με 19 ερωτηθέντες (10,4%) να γνωρίζουν τον διαδικτυακό εκφοβισμό κατά υπέρβαρων ή λιποβαρών ατόμων. Άλλοι 19 ερωτηθέντες (10,4%) επεσήμαναν περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού σε βάρος μαθητών διαφορετικών πολιτιστικών ή θρησκευτικών καταβολών.

Ένα μικρό κλάσμα 4 ερωτηθέντων (2,2%) εντόπισε περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού εναντίον άλλων απροσδιόριστων ομάδων, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό 53 ερωτηθέντων (29,1%) εξέφρασε αβεβαιότητα.

Μέλη της παν/μιακης κοινότητας που έχουν δεχθεί εκφοβισμό

Frequencies

	Responses		Percent of
	N	Percent	Cases
Άνδρες φοιτητές	7	3.8%	7.1%

Γνωρίζετε αν μέλη από κάποια από τις ακόλουθες ομάδες πληθυσμού από την πανεπιστημιακή σας κοινότητα έχει δεχτεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό; [a]	Γυναίκες φοιτήτριες	24	13.2%	24.2%
	Μέλη της LGBTQIA (ΛΟΑΤΚΙ) κοινότητας	32	17.6%	32.3%
	Φοιτητές/φοιτήτριες με σωματική αναπηρία	13	7.1%	13.1%
	Φοιτητές/φοιτήτριες με μαθησιακές δυσκολίες (δυσλεξία, γραμματισμός ή αριθμητικά ζητήματα, προβλήματα με ορθογραφία κ.λπ.)	11	6.0%	11.1%
	Υπέρβαροι ή λιποβαρείς φοιτητές	19	10.4%	19.2%
	Φοιτητές με διαφορετική κουλτούρα ή θρησκεία	19	10.4%	19.2%
	Άλλο	4	2.2%	4.0%
	Δεν γνωρίζω	53	29.1%	53.5%
Total		182	100.0%	183.8%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Table 20 Ποιές ομάδες γνωρίζετε που έχουν δεχτεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό;

Συσχετίσεις

Από τον έλεγχο x^2 μεταξύ «του φύλου» και του «αν έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν» προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά (p 0.042). Συγκεκριμένα, οι άνδρες έχουν βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό σε στατιστικά σημαντικότερο υψηλότερο ποσοστό (75%) συγκριτικά με τις γυναίκες (43,7%).

Φύλο * Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν; Crosstabulation

	Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;		
	Όχι	Ναι	Total

Φύλο	Γυναίκα	Count	49	38	87
		% within Φύλο	56.3%	43.7%	100.0%
		% within Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;	94.2%	80.9%	87.9%
		% of Total	49.5%	38.4%	87.9%
	Άνδρας	Count	3	9	12
		% within Φύλο	25.0%	75.0%	100.0%
		% within Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;	5.8%	19.1%	12.1%
		% of Total	3.0%	9.1%	12.1%
Total		Count	52	47	99
		% within Φύλο	52.5%	47.5%	100.0%
		% within Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	52.5%	47.5%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4.149[a]	1	.042		
Continuity Correction[b]	2.988	1	.084		
Likelihood Ratio	4.281	1	.039		
Fisher's Exact Test				.063	.041
Linear-by-Linear Association	4.107	1	.043		
N of Valid Cases	99				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.70.

b. Computed only for a 2x2 table

*Table 21 Φύλο * Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν; Crosstabulation*

Από τον έλεγχο x^2 μεταξύ «του φύλου» και «των γνώσεων σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό», δεν υπήρξαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα

Φύλο * Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού; Crosstabulation

			Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;				
			Ανεπαρκείς	Μάλλον ανεπαρκείς	Μάλλον επαρκείς	Επαρκείς	Total
Φύλο	Γυναίκα	Count	2	16	48	21	87
		% within Φύλο	2.3%	18.4%	55.2%	24.1%	100.0%
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	100.0%	94.1%	85.7%	87.5%	87.9%
		% of Total	2.0%	16.2%	48.5%	21.2%	87.9%
	Άνδρας	Count	0	1	8	3	12
		% within Φύλο	0.0%	8.3%	66.7%	25.0%	100.0%
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	0.0%	5.9%	14.3%	12.5%	12.1%
		% of Total	0.0%	1.0%	8.1%	3.0%	12.1%
Total		Count	2	17	56	24	99

	% within Φύλο	2.0%	17.2%	56.6%	24.2%	100.0%
	% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	% of Total	2.0%	17.2%	56.6%	24.2%	100.0%

*Table 22 Φύλο * Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού; Crosstabulation*

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1.147[a]	3	.766	.727	
Likelihood Ratio	1.504	3	.681	.727	
Fisher's Exact Test	.950			.873	
Linear-by-Linear Association	.509[b]	1	.476	.521	.315

N of Valid Cases	99				

a. 4 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .24.

b. The standardized statistic is .713.

Από τον έλεγχο x^2 μεταξύ του φύλου και της συμμετοχής σε διαδικτυακό εκφοβισμό μέσω μηνυμάτων στο Facebook (ή σε άλλο site), παρατηρείται μια στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του φύλου και της εμπλοκής σε διαδικτυακές προσβολές (p = 0,012). Μεταξύ των γυναικών, οι 44 (83,0%) παραδέχτηκαν ότι δεν το έκαναν , σε αντίθεση με τους άνδρες όπου οι 5 (62,5%) παραδέχτηκαν ότι πρόσβαλαν άλλους μέσω μηνυμάτων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Crosstab

			Προσβάλατε άλλο/άλλη μέσω μηνυμάτων στο Facebook (ή σε άλλο site)		
			Όχι	Ναι	Total
Φύλο	Γυναίκα	Count	44	9	53
		% within Φύλο	83.0%	17.0%	100.0%
		% within Προσβάλατε άλλο/άλλη μέσω μηνυμάτων στο Facebook (ή σε άλλο site)	93.6%	64.3%	86.9%
		% of Total	72.1%	14.8%	86.9%
	Άνδρας	Count	3	5	8
		% within Φύλο	37.5%	62.5%	100.0%
		% within Προσβάλατε άλλο/άλλη μέσω μηνυμάτων στο Facebook (ή σε άλλο site)	6.4%	35.7%	13.1%
		% of Total	4.9%	8.2%	13.1%
Total		Count	47	14	61
		% within Φύλο	77.0%	23.0%	100.0%

	% within Προσβάλατε άλλο/άλλη μέσω μηνυμάτων στο Facebook (ή σε άλλο site)	100.0%	100.0%	100.0%
	% of Total	77.0%	23.0%	100.0%

Table 23 Φύλο και Προσβολή μέσω μηνυμάτων Crosstab

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	8.144[a]	1	.004	.012	.012	
Continuity Correction[b]	5.774	1	.016			
Likelihood Ratio	6.842	1	.009	.012	.012	
Fisher's Exact Test				.012	.012	
Linear-by-Linear Association	8.011[c]	1	.005	.012	.012	.011
N of Valid Cases	61					

a. 1 cells (25.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.84.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 2.830.

Από τον έλεγχο x^2 μεταξύ «του χρόνου που χρησιμοποιούν οι συμμετέχοντες το διαδίκτυο στην καθημερινότητά τους» και του «αν έχουν βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν», δεν παρατηρούμε μια θετική συσχέτιση μεταξύ της διάρκειας χρήσης του Διαδικτύου και της πιθανότητας να βιώσουν τα άτομα διαδικτυακό εκφοβισμό.

Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας; * Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν; Crosstabulation

			Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;		
			Όχι	Ναι	Total
Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας;	1-2 ώρες την ημέρα	Count	7	4	11
		% within Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας;	63.6%	36.4%	100.0 %
		% within Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;	13.5%	8.5%	11.1%
		% of Total	7.1%	4.0%	11.1%
	3-5 ώρες την ημέρα	Count	29	20	49
		% within Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας;	59.2%	40.8%	100.0 %
		% within Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;	55.8%	42.6%	49.5%
		% of Total	29.3%	20.2%	49.5%
		Count	16	23	39

	6+ ώρες την ημέρα	% within Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας;	41.0%	59.0%	100.0 %
		% within Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;	30.8%	48.9%	39.4%
		% of Total	16.2%	23.2%	39.4%
Total		Count	52	47	99
		% within Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας;	52.5%	47.5%	100.0 %
		% within Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;	100.0%	100.0%	100.0 %
		% of Total	52.5%	47.5%	100.0 %

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	3.484[a]	2	.175	.178		

Likelihood Ratio	3.502	2	.174	.187		
Fisher's Exact Test	3.434			.186		
Linear-by-Linear Association	3.073[b]	1	.080	.091	.054	.027
N of Valid Cases	99					

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.22.

b. The standardized statistic is 1.753.

Από τον έλεγχο x^2 μεταξύ «της επάρκειας των γνώσεων σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό» και «την αναφορά του θύτη ως ενέργεια για την αντιμετώπισή του ηλεκτρονικού εκφοβισμού», παρατηρούμε ότι υπάρχει μια στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ «της επάρκειας των γνώσεων» και της συμπεριφοράς αναφοράς (p = 0,001).

Συγκεκριμένα, μεταξύ των συμμετεχόντων με «Μάλλον επαρκείς» γνώσεις, οι 21 (72,4%) δεν ανέφεραν τον εκφοβιστή, ενώ οι 11 (61,1%) των συμμετεχόντων που χαρακτήρισαν τις γνώσεις τους ως «Επαρκείς» ασχολήθηκε με την αναφορά. Αντίθετα, κανένας από τους συμμετέχοντες με «Μάλλον ανεπαρκείς» γνώσεις δεν ανέφερε τον θύτη.

Crosstab

		Αναφορά του θύτη στην αντίστοιχη ιστοσελίδα ή το δίκτυο που συνέβη το εκφοβιστικό περιστατικό, για να απενεργοποιηθεί ο λογαριασμός του		
		Όχι	Ναι	Total
	Count	4	0	4

Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	Μάλλον ανεπαρκείς	% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	100.0%	0.0%	100.0 %
		% within Αναφορά του θύτη στην αντίστοιχη ιστοσελίδα ή το δίκτυο που συνέβη το εκφοβιστικό περιστατικό, για να απενεργοποιηθεί ο λογαριασμός του	13.8%	0.0%	8.5%
		% of Total	8.5%	0.0%	8.5%
	Μάλλον επαρκείς	Count	21	7	28
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	75.0%	25.0%	100.0 %
		% within Αναφορά του θύτη στην αντίστοιχη ιστοσελίδα ή το δίκτυο που συνέβη το εκφοβιστικό περιστατικό, για να απενεργοποιηθεί ο λογαριασμός του	72.4%	38.9%	59.6%
		% of Total	44.7%	14.9%	59.6%
	Επαρκείς	Count	4	11	15

	% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	26.7%	73.3%	100.0 %
	% within Αναφορά του θύτη στην αντίστοιχη ιστοσελίδα ή το δίκτυο που συνέβη το εκφοβιστικό περιστατικό, για να απενεργοποιηθεί ο λογαριασμός του	13.8%	61.1%	31.9%
	% of Total	8.5%	23.4%	31.9%
Total	Count	29	18	47
	% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	61.7%	38.3%	100.0 %
	% within Αναφορά του θύτη στην αντίστοιχη ιστοσελίδα ή το δίκτυο που συνέβη το εκφοβιστικό περιστατικό, για να απενεργοποιηθεί ο λογαριασμός του	100.0%	100.0%	100.0 %
	% of Total	61.7%	38.3%	100.0 %

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	12.370 [a]	2	.002	.001		
Likelihood Ratio	13.669	2	.001	.001		
Fisher's Exact Test	11.527			.001		
Linear-by-Linear Association	11.616 [b]	1	.001	.001	.000	.000
N of Valid Cases	47					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.53.

b. The standardized statistic is 3.408.

Από τον έλεγχο x^2 μεταξύ του πως χαρακτηρίζουν οι συμμετέχοντες τις γνώσεις τους σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό και τις ενέργειες που πραγματοποίησαν για την αντιμετώπισή του, παρατηρούμε ότι η στατιστική ανάλυση δεν απέδωσε σημαντικά ευρήματα που να υποστηρίζουν μια ισχυρή συσχέτιση μεταξύ της αντιληπτής γνώσης του διαδικτυακού εκφοβισμού και της συμπεριφοράς αναφοράς σε αρμόδιες αρχές (p= 0.437). Όσον αφορά τη συμπεριφορά αναφοράς σε αρμόδιες αρχές, οι συμμετέχοντες ανέφεραν παρόμοια ποσοστά αναφοράς περιστατικών διαδικτυακού εκφοβισμού σε αντιληπτά επίπεδα γνώσης.

Crosstab

		Αναφορά σε αρμόδιες αρχές		
		Όχι	Ναι	Total
	Count	3	1	4

Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	Μάλλον ανεπαρκείς	% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	75.0%	25.0%	100.0%
		% within Αναφορά σε αρμόδιες αρχές	7.9%	11.1%	8.5%
		% of Total	6.4%	2.1%	8.5%
	Μάλλον επαρκείς	Count	24	4	28
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	85.7%	14.3%	100.0%
		% within Αναφορά σε αρμόδιες αρχές	63.2%	44.4%	59.6%
		% of Total	51.1%	8.5%	59.6%
	Επαρκείς	Count	11	4	15
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	73.3%	26.7%	100.0%
		% within Αναφορά σε αρμόδιες αρχές	28.9%	44.4%	31.9%
		% of Total	23.4%	8.5%	31.9%
Total		Count	38	9	47
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	80.9%	19.1%	100.0%

	% within Αναφορά σε αρμόδιες αρχές	100.0%	100.0%	100.0%
	% of Total	80.9%	19.1%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1.064[a]	2	.588	.627		
Likelihood Ratio	1.045	2	.593	.753		
Fisher's Exact Test	1.480			.437		
Linear-by-Linear Association	.307[b]	1	.579	.758	.406	.213
N of Valid Cases	47					

a. 3 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .77.

b. The standardized statistic is .554.

Από τον έλεγχο x^2 μεταξύ του πως χαρακτηρίζουν οι συμμετέχοντες τις γνώσεις τους σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό και τις ενέργειες που πραγματοποίησαν για την αντιμετώπισή του, παρατηρούμε ότι δεν υπήρχε στατιστικά σημαντικές συσχετίση μεταξύ των αντιληπτών επιπέδων γνώσης και της αδράνειας ως απάντηση στον διαδικτυακό εκφοβισμό (p = 0,262).

Crosstab

			Δεν έκανα τίποτε, θεώρησα ότι κάποια στιγμή θα σταματήσει Όχι	Ναι	Total
Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	Μάλλον ανεπαρκείς	Count	3	1	4
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	75.0%	25.0%	100.0 %

		% within Δεν έκανα τίποτε, θεώρησα ότι κάποια στιγμή θα σταματήσει	6.7%	50.0%	8.5%
		% of Total	6.4%	2.1%	8.5%
	Μάλλον επαρκείς	Count	27	1	28
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	96.4%	3.6%	100.0 %
		% within Δεν έκανα τίποτε, θεώρησα ότι κάποια στιγμή θα σταματήσει	60.0%	50.0%	59.6%
		% of Total	57.4%	2.1%	59.6%
	Επαρκείς	Count	15	0	15
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	100.0%	0.0%	100.0 %
		% within Δεν έκανα τίποτε, θεώρησα ότι κάποια στιγμή θα σταματήσει	33.3%	0.0%	31.9%
		% of Total	31.9%	0.0%	31.9%
Total		Count	45	2	47
		% within Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;	95.7%	4.3%	100.0 %

	% within Δεν έκανα τίποτε, θεώρησα ότι κάποια στιγμή θα σταματήσει	100.0%	100.0%	100.0 %
	% of Total	95.7%	4.3%	100.0 %

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	4.924[a]	2	.085	.165		
Likelihood Ratio	3.415	2	.181	.262		
Fisher's Exact Test	3.683			.262		
Linear-by-Linear Association	3.152[b]	1	.076	.206	.109	.104
N of Valid Cases	47					

a. 4 cells (66.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .17.

b. The standardized statistic is -1.775.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Συμπεράσματα - συζήτηση

Η παρούσα ερευνητική εργασία έχει ως σκοπό να διερευνηθούν οι γνώσεις των φοιτητών/φοιτητριών Κοινωνικής Εργασίας του Μεσογειακού Πανεπιστημίου για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό καθώς και η έκταση του φαινομένου.

Γνώσεις των ερωτώμενων φοιτητών/φοιτητριών για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό & ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων, ένα αξιοσημείωτο ποσοστό 56 ερωτηθέντων ή 56,6%, εξέφρασε εμπιστοσύνη στην κατανόησή των γνώσεων τους σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού, χαρακτηρίζοντάς τις ως "Μάλλον επαρκείς". Οι 24 συμμετέχοντες, που αντιπροσωπεύουν το 24,2% του συνόλου, χαρακτήρισαν τις γνώσεις τους ως «επαρκείς». Σχετικά με τη διαδικτυακή ασφάλεια, οι 85 συμμετέχοντες (85,9%) ανέφεραν ότι έχουν λάβει ενημέρωση ασφαλούς πλοήγησης στο διαδίκτυο, με πιο βασική πηγή ενημέρωσης το ίδιο το διαδίκτυο (29,4%). Τα μαθήματα ασφαλούς πλοήγησης στο διαδίκτυο, αλλά και ορθής χρήσης της τεχνολογίας, μπορούν να λειτουργήσουν ως ένα εργαλείο στα χέρια μας για να αντιμετωπίσουμε κάθε πιθανό κίνδυνο που ελλοχεύει στο διαδίκτυο.

Έπειτα από έλεγχο με το στατιστικό τεστ υπόθεσης chi-square για το αν σχετίζεται η επάρκεια γνώσεων σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού με την πιθανότητα αντίδρασης των ατόμων σε αντίστοιχες περιπτώσεις, τα αποτελέσματα μας έδειξαν ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση. Συγκεκριμένα παρατηρούμε ότι, η αναφορά του θύτη σε αντίστοιχη ιστοσελίδα για απενεργοποίηση του λογαριασμού του, πραγματοποιήθηκε από τους 11 (61,1%) συμμετέχοντες οι οποίοι απάντησαν ότι προέβησαν στην παραπάνω ενέργεια, χαρακτηρίζοντας ταυτόχρονα τις γνώσεις τους ως επαρκείς.

Χρόνος χρήσης διαδικτύου

Για 11 συμμετέχοντες (11,1%), το διαδίκτυο λειτουργεί ως ένας μέτριος αλλά τακτικός σύντροφος, με χρήση που κυμαίνεται από 1 έως 2 ώρες την ημέρα. Ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων, 49 άτομα (49,5%), ανήκουν στην κατηγορία των μέτριων χρηστών του διαδικτύου, περνώντας από 3 έως 5 ώρες την ημέρα στο διαδίκτυο. Στην άλλη άκρη του φάσματος, 39 συμμετέχοντες (39,4%) επιδεικνύουν μια πιο εντατική σχέση με το διαδίκτυο, καταγράφοντας 6 ή περισσότερες ώρες διαδικτυακής δραστηριότητας καθημερινά. Συγκρίνοντας τις απαντήσεις των φοιτητών που έχουν απαντήσει θετικά σε συμβάντα ηλεκτρονικού εκφοβισμού και τις ώρες που ανέφεραν ότι χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, διαπιστώσαμε ότι δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ του αυξημένου χρόνου που αφιερώνεται στο Διαδίκτυο και των υψηλότερων

ποσοστών θυματοποίησης. Προηγούμενες έρευνες ωστόσο, έχουν δείξει ότι όσο περισσότερη αλληλοεπίδραση στο διαδίκτυο, τόσο μεγαλύτερη φαίνεται να είναι η πιθανότητα εμπλοκής σε μία εκδήλωση διαδικτυακού εκφοβισμού. (Balakrishnan, 2015, Tsimtsiou et al., 2017, Chi et al., 2020).

Εμπειρία θυματοποίησης των ερωτώμενων φοιτητών/φοιτητριών και η αντιμετώπιση του

Αν και η πλειονότητα του δείγματος αναφέρει ότι μπορεί να χρησιμοποιεί το διαδίκτυο με ασφάλεια, ένα σημαντικό ποσοστό (47,5%) έχει πέσει θύμα διαδικτυακού εκφοβισμού, με την πλειονότητα να δέχεται εκφοβισμό από άνδρες δράστες (61,3%) και από γυναίκες θύτες (17,7%). Η πλειοψηφία των ατόμων που έχουν βιώσει διαδικτυακό εκφοβισμό είχαν το συγκεκριμένο τραυματικό περιστατικό κατά τη διάρκεια των σπουδών τους στο λύκειο (42,0%), ενώ το ποσοστό των ατόμων που υπέστησαν διαδικτυακό εκφοβισμό κατά τη διάρκεια των πανεπιστημιακών τους σπουδών είναι εξίσου σημαντικό (30,4%). Πιστεύουμε, ότι καθώς το διαδίκτυο έχει εισχωρήσει στις ζωές μας σε αρκετά μεγάλο βαθμό, καθώς πλέον χρησιμοποιείται ήδη και ως διδακτικό μέσο στη πρωτοβάθμια εκπαίδευση, θα ήταν η εκπαίδευση για την ορθή χρήση του διαδικτύου και το πως να προφυλάσσονται από τους κινδύνους του να ξεκινήσει από τότε.

Μεταξύ των φοιτητών/τριών που βίωσαν ηλεκτρονικό εκφοβισμό, φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό πέρασε σε ενεργή δράση για την εξάλειψή του, ενώ το ποσοστό που παρέμενε αδρανές ήταν μικρότερο. Σύμφωνα με τους ίδιους τους φοιτητές/τριες, οι αιτίες της παθητικής συμπεριφοράς τους ήταν ο φόβος, η ταπείνωση και η άγνοια, τα οποία θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με κατάλληλη ψυχολογική βοήθεια ή/και εκπαίδευση σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης τέτοιων καταστάσεων.

Σε ερώτηση «αν γνωρίζουν οι ερωτώμενοι φοιτητές/φοιτήτριες άτομα στην πανεπιστημιακή κοινότητα που έχουν δεχτεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό» ποσοστό 47% απάντησε ότι γνωρίζει. Εκτός από το 24% του δείγματος (που απάντησε ότι γνωρίζει γυναίκες φοιτήτριες οι οποίες έχουν δεχθεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό, το 33% του δείγματος απάντησε ότι γνωρίζει φοιτητές/φοιτήτριες της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας, το 19% γνωρίζει φοιτητές/φοιτήτριες με διαφορετική κουλτούρα, το 18% του δείγματος γνωρίζει υπέρβαρους ή λιποβαρείς φοιτητές/τριες, το 13% του δείγματος γνωρίζει φοιτητές/τριες με σωματική αναπηρία και το 11% του δείγματος γνωρίζει φοιτητές/τριες με μαθησιακές δυσκολίες που υπέστησαν ηλεκτρονικό εκφοβισμό. Καταλαβαίνουμε, ότι είναι ένα φαινόμενο πολύπλευρο, που επηρεάζει όλους τους ανθρώπους και στοχεύει παντού. Λόγω της ιδιαιτερότητας του προβλήματος αυτού, θα ήταν καλό, οι σύμβουλοι των σχολών να βρίσκονται κοντά στους φοιτητές και να επιδιώξουν όσο

είναι εφικτό μια σχέση, ώστε να αισθανθούν άνετα να τους προσεγγίσουν σε περίπτωση ανάγκης.

Αναφορά ερωτώμενων στους θύτες ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Η σημαντική πλειοψηφία με 38 περιπτώσεις (79.2%), ανέφεραν ως δράστες άνδρες. Αντίθετα, οι συμμετέχοντες ανέφεραν 11 (22.9%) περιστατικά που ανέδειξαν γυναίκες ως δράστες του διαδικτυακού εκφοβισμού. Ανατρέχοντας στη βιβλιογραφική μας ανασκόπηση, όσον αφορά τον τύπο του θύματος, δεν φαίνεται ξεκάθαρα εάν οι θύτες είναι άνδρες ή γυναίκες. Άλλοι δεν παρατήρησαν καμία διακριτή διαφορά φύλου (Smith et al., 2008), ενώ άλλοι ανακάλυψαν ότι οι γυναίκες ήταν περισσότερες από τους άνδρες. Θεωρούμε η σχέση μεταξύ φύλου και θύτη απαιτεί εξέταση σε μελλοντικές αναλύσεις για να εξασφαλιστεί η αντιπροσωπευτικότητα.

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (58,7%) αναφέρει ότι δεν γνώριζαν τον δράστη (άγνωστος), ενώ το αμέσως επόμενο ποσοστό (34,8%) αναφέρει ότι ήταν κάποιος διαδικτυακός γνωστός. Παρατηρούμε, ότι είναι πιο πιθανό ο δράστης να είναι κάποιος άγνωστος. Αντίθετα, στον παραδοσιακό εκφοβισμό, το θύμα γνωρίζει το θύτη του και μπορεί να τον ταυτοποιήσει. Στην περίπτωση αυτή ωστόσο, η ανωνυμία καλύπτει το δράστη και το θύμα δεν μπορεί να δει το πραγματικό πρόσωπο πίσω από την οθόνη.

Εμπειρία εμπλοκής των ερωτώμενων φοιτητών/φοιτητριών σε συμβάν ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Από την στατιστική ανάλυση chi-square σχετικά με το φύλο και τη συμμετοχή σε συμβάν ηλεκτρονικού εκφοβισμού προέκυψε σημαντική συσχέτιση μεταξύ φύλου και εμπλοκής σε διαδικτυακές προσβολές. Παρατηρούμε ότι οι 43 (83,0%) γυναίκες παραδέχτηκαν ότι δεν έχουν προβεί σε κάποια ενέργεια εκφοβισμού μέσω διαδικτύου, σε αντίθεση με τους άνδρες όπου οι 5 (62,5%) παραδέχονται ότι έχουν προσβάλλει άλλους μέσω μυνημάτων κοινωνικής δικτύωσης.

Η σχέση μεταξύ του φύλου και των εμπειριών διαδικτυακού εκφοβισμού υπογραμμίζει πιθανές διαφορές μεταξύ των φύλων στη θυματοποίηση. Οι άντρες ανέφεραν στατιστικά σημαντικό υψηλότερο ποσοστό διαδικτυακού εκφοβισμού από τις γυναίκες, υποδηλώνοντας την ευαισθησία του φύλου στον διαδικτυακό εκφοβισμό. Επιπλέον, η σχέση μεταξύ του φύλου και της εμπλοκής σε δραστηριότητες διαδικτυακού εκφοβισμού, όπως η προσβολή ατόμων μέσω αναρτήσεων στα μέσα

κοινωνικής δικτύωσης, υπογραμμίζει τη σημασία των έμφυλων προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση της διάπραξης διαδικτυακού εκφοβισμού.

Προτάσεις για τον τρόπο αντιμετώπισης του ηλεκτρονικού εκφοβισμού από την πανεπιστημιακή κοινότητα:

Από τα ευρήματα που αναφέρθηκαν προηγουμένως είναι φανερό ότι το πρόβλημα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού είναι υπαρκτό στην πανεπιστημιακή κοινότητα. Παρατηρούμε ότι το 64,6% των φοιτητών/τριών δεν γνώριζε εάν ο διαδικτυακός εκφοβισμός λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από την πανεπιστημιακή κοινότητα, καθώς δεν έχει σχεδιασθεί πολιτική πρόληψης και αντιμετώπισης για το συγκεκριμένο πρόβλημα. Το 51% των ερωτώμενων θεωρεί ότι πρέπει να διαμορφωθεί πολιτική από το πανεπιστήμιο κατά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού που να γίνει γνωστή στους φοιτητές/φοιτήτριες.

Αν και όπως παρατηρήσαμε από τα ευρήματα της έρευνάς μας, τα ποσοστά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού στο πανεπιστημιακό χώρο ανέρχονται στο 30,4%, οι φοιτητές φαίνεται να διστάζουν να απευθυνθούν στο Σύμβουλο της σχολής και το ακαδημαϊκό προσωπικό. Οι 30 (30,3%) συμμετέχοντες αναφέρουν ότι μάλλον δεν θα μιλούσαν και οι 20 (20,2%) απαντούν εντελώς αρνητικά, ενώ ποσοστό 78% προτείνει ότι θα πρέπει να πραγματοποιείται ενημέρωση από τον Σύμβουλο της Σχολής για τον διαδικτυακό εκφοβισμό. Οι συμμετέχοντες απάντησαν ότι η ντροπή, ο φόβος, η έλλειψη οικειότητας και σχέσης με το προσωπικό, το στίγμα, η έλλειψη ενσυναίσθησης και η ισχυρογνωμοσύνη των καθηγητών κλπ. θα αποτελούσαν το λόγο που θα δίσταζαν να απευθυνθούν στο σύμβουλο της σχολής αλλά και στο ακαδημαϊκό προσωπικό. Το εύρημα αυτό δείχνει την ανάγκη για υλοποίηση ενημερωτικών δράσεων σχετικά με την ασφαλή χρήση του διαδικτύου, και τον διαδικτυακό εκφοβισμό, προκειμένου τα θύματα να κατανοήσουν ότι τέτοιου είδους περιστατικά δεν πρέπει να τα αποκρύπτουν, αλλά θα πρέπει να τα αναφέρουν. Επιπλέον, αναδεικνύεται η ανάγκη στήριξης και κατανόησης των φοιτητών σε ένα γενικότερο πλαίσιο, ώστε να δημιουργηθούν δεσμοί με το ακαδημαϊκό προσωπικό και να μην τους θεωρούν ως μια απρόσωπη, απόμακρη, ψυχρή παρουσία που δεν ενδιαφέρεται για τους φοιτητές του. Με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργηθεί παράλληλα ένα ζεστό κλίμα, μέσα στο οποίο οι φοιτητές θα αισθάνονται άνετα να προσεγγίζουν τους καθηγητές και να ζητούν την βοήθεια τους.

Το 68% θεωρεί ότι πρέπει να πραγματοποιηθούν μαθήματα σχετικά με την ηλεκτρονική ασφάλεια και ασφάλεια τεχνολογίας. Προτείνουμε την ενσωμάτωση και δημιουργία ειδικών μαθημάτων στα ήδη καθιερωμένα τμήματα πληροφορικής. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να διοργανωθούν σεμινάρια και ημερίδες που να είναι

ανοιχτά και στην κοινότητα. Η δράση θα ήταν πιο επωφελής εάν οργανωθεί από τους φοιτητικούς συλλόγους σε συνεργασία με το ακαδημαϊκό ίδρυμα. Το 44% θεωρεί ότι πρέπει να υπάρχει συστηματική πραγματοποίηση ημερίδων/ σεμιναρίων από αρμόδιους φορείς.

Το 77% θεωρεί ότι πρέπει να δημιουργηθεί ανώνυμη γραμμή ή/και ιστοσελίδα υποστήριξης φοιτητών. Η αξιοποίηση πανεπιστημιακών πόρων ή και φοιτητές/τριες επιστήμης υπολογιστών για τη δημιουργία πλατφόρμας ή τηλεφωνικής γραμμής για φοιτητές/τριες που έχουν βιώσει εκφοβισμό, διαδικτυακό εκφοβισμό ή αντιμετωπίζουν άλλα προβλήματα θα μπορούσε να αποτελέσει ένα άμεσο τρόπο εμπλοκής της πανεπιστημιακής κοινότητας για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου προβλήματος. Ταυτόχρονα, η ανωνυμία του ιστότοπου μπορεί να προσφέρει στους φοιτητές/τριες το θάρρος για να αναζητήσουν βοήθεια.

Το 69% θεωρεί ότι πρέπει να γίνει επιμόρφωση του προσωπικού πάνω στο ζήτημα αυτό Θα πρέπει να τονίσουμε την αναγκαιότητα ενημέρωσης από άποψη τεχνολογικών μέσων και διαδικτυακής ασφάλειας του προσωπικού. Ως αποτέλεσμα, οι καθηγητές/τριες θα αισθάνονται καλύτερα εξοπλισμένοι και πιο σίγουροι για να προσεγγίσουν το συγκεκριμένο πρόβλημα. Η εξέταση των προηγουμένων ευρημάτων μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι για να ξεπερασθούν οι αναστολές των φοιτητών/τριών θα πρέπει η πανεπιστημιακή κοινότητα να προσφέρει στα μέλη της το αίσθημα της ασφάλειας. Για να αντιμετωπιστεί ο διαδικτυακός εκφοβισμός προτείνεται μια συνολική στρατηγική που λαμβάνει υπόψη μεμονωμένα χαρακτηριστικά, συναφείς παράγοντες και συστημικές παρεμβάσεις, ώστε να δημιουργηθεί ένας ασφαλής και χωρίς περιορισμούς διαδικτυακό περιβάλλον για όλους τους χρήστες.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Helpline (2016), «Στατιστικά στοιχεία Γραμμής 1/2015 – 12/2015», πρόσβαση στις 9/10/2021, http://www.help-line.gr/?p=427

Safeline (2021), «Ετήσια Στατιστικά Στοιχεία 2020», πρόσβαση στις: 10/10/2021, https://www.safeline.gr/statistics2020/

Αλποχωρίτης, Χ. (2023, February). *Ηλεκτρονικός εκφοβισμός και Πανεπιστήμιο: μελέτη των αντιλήψεων των φοιτητών/τριών και της ανάγκης πολιτικής για την εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης*. Retrieved January 8, 2024, from https://nemertes.library.upatras.gr/server/api/core/bitstreams/6189c3f8-3534-4169-9206-022144bc5836/content

Γιαννούση Π. (2019), Μορφές ηλεκτρονικού εκφοβισμού, χαρακτηριστικά εμπλεκόμενων μερών και αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη των εφήβων, *Μέντορας,* Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, τεύχος 17-18, https://www.researchgate.net/publication/341788651

Ελληνική ανοικτή γραμμή καταγγελιών για παράνομο περιεχόμενο στο διαδίκτυο, «Νομοθετικός – Συμβουλευτικός Οδηγός για το Cyberbullying», πρόσβαση στις 9/5/2021, https://symvstathmos.files.wordpress.com/2019/02/ce9dcebfcebccebfceb8ceb5cf84ceb9cebacf8ccf82-cea3cf85cebcceb2cebfcf85cebbceb5cf85cf84ceb9cebacf8ccf82-ce9fceb4ceb7ceb3cf8ccf82-ceb3ceb9ceb1-cf84cebf-cyberbullying.pdf

Μεζίνη, Κ. (2023, January 5). *Έγκλημα στο διαδίκτυο: Μία γενική επισκόπηση*. Ομάδα Εργασίας Για Την Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων Και Προστασία Προσωπικών Δεδομένων. Retrieved May 6, 2020, from https://legal.ellak.gr/2023/01/05/egklima-sto-diadiktio-mia-geniki-episkopisi/

ΝΟΡΟΥΣΙΣ, Μ. *Οδηγός ανάλυσης δεδομένων με το IMB SPSS 19.* Εκδόσεις Κλειδάριθμος

Παπακώστας, Β. (2017). *Η σύμβαση της Βουδαπέστης και οι νέες προκλήσεις του κυβερνοεγκλήματος*. Μεταπτυχιακή Διατριβή. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Σάμος.

Συμεωνάκη, Μ. (2015). *Στατιστική για Όλους με το SPSS,* Εκδόσεις ΣΟΦΙΑ, Θεσσαλονίκη

Chalikias, M., Lalou, P., & Manolesou, A. (2015). Μεθοδολογία έρευνας και εισαγωγή στη Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων με το IBM SPSS STATISTICS [Laboratory Guide]. Kallipos, Open Academic Editions.

Ξενόγλωσση

Beran, T. and Li, Q. (2005) «*Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior*» *Journal of Educational Computing Research*, http://jrnledcompresearch.com/index.php/jecr,

Better Internet for Kids. (n.d.). Safe Internet Centres - BIK Portal - BIK Community. BIK Portal. Retrieved April 12, 2020, from https://www.betterinternetforkids.eu/en-GB/saferinternet4eu/sics

Better Internet for Kids. (n.d.). *Safer Internet Forum - BIK Portal - BIK Community*. BIK Portal. Retrieved April 12, 2020, from https://www.betterinternetforkids.eu/en-GB/policy/safer-internet-forum

Betts, L., Lucy, R., Baguley, T., & Gardner, S.E. (2019). «Examining adults' participant roles in cyberbullying». *Journal of Social and Personal Relationships*, 36 (11-12), 9, πρόσβαση στις: 28/2/2020, πρόσβαση από: https://www.deepdyve.com/lp/sage/examining-adults-participant-roles-in-cyberbullying-BWtd2xlAB8?fbclid=IwAR1C_1fFAI6Ty2ituwpu2SwBtCvlzbIUljXin9_N5_egdchAzj_woQERV_g.

Betts, L.R., Gkimitzoudis, A., Spencer, K.A., & Baguley, T. (2017). «Examining the roles young people fulfill in five types of cyber bullying». *Journal of Social and Personal relationships*», 34, 1089-1098, πρόσβαση στις: 28/2/2020, πρόσβαση από: https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0265407516668585.

Bika, N. (2023, September 26). What are the types of diversity? Recruiting Resources: How to Recruit and Hire Better. Retrieved May 21, 2022, from https://resources.workable.com/hr-terms/the-types-of-diversity

Cambridge Dictionary, (n.d.). «Social Media», πρόσβαση στις 20/10/2020, Πρόσβαση από: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/social-media

Case C-540/03 European Parliament v Council of the European Union (2006) European Court Reports 2006 I-05769, ECLI identifier: ECLI:EU:C:2006:429, ECR 5769, 37 Πρόσβαση στις: 19/7/2021, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62003CJ0540

Center, C. R. (n.d.). Preventing Cyberbullying: Top Ten Tips for Adults Who Are Being Harassed Online. Cyberbullying Research Center. Retrieved November 10, 2021, from https://cyberbullying.org/preventing-cyberbullying-adults

Clement, J. (2020). «Most popular social networks worldwide as of July 2020, ranked by number of active users», Statista, πρόσβαση στις 20/10/2020, πρόσβαση από: https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/

Clement, J. (2020). «Worldwide digital population as of July 2020», Statista. Πρόσβαση στις: 20/10/2020, πρόσβαση από: https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/

Ćmiel, S. (2014), «Cyberbullying Legislation In Poland And Selected EU Countries», p. 32-33, πρόσβαση στις: 10/11/2021, https://www.researchgate.net/publication/260007961_Cyberbullying_Legislation_In_Poland_And_Selected_EU_Countries

COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD REPORT OF THE 2014 DAY OF GENERAL DISCUSSION "Digital media and children's rights", πρόσβαση στις: 20/8/2021, https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf

ConnectSafely. (2023, February 21). Tips to Help Stop Cyberbullying. Retrieved August 25, 2021, from https://www.connectsafely.org/tips-to-help-stop-cyberbullying/?fbclid=IwAR10bPRUkzXoDi-mAJptrQ2Fox_0xfSKvi38NzZfdziXEpi47jtQB2FYj90

Cox. (2014) «Cox 2014 Internet Safety Survey», πρόσβαση στις: 20/10/2020 από: https://www.cox.com/content/dam/cox/aboutus/documents/tween-internet-safety-survey.pdf

CRC/C/GC/20, Committee on the Rights of the Child, 'Draft General Comment on the implementation of the rights of the child during adolescence', Advanced United Version, (22 April 2016), πρόσβαση στις: 22/7/2021 https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf

Digital Marketing Community, (2018). «Facebook Is the Most Used Social Network Platform by Millennials in 2018 | GlobalWebIndex», πρόσβαση στις: 20/10/2020

από: https://www.digitalmarketingcommunity.com/indicators/social-networks-millennials-usage-2018/

Digital Single Market. (2016, March 16). From a Safer Internet to a Better Internet for Kids. Retrieved October 2, 2021, from https://wayback.archive-it.org/12090/20161223173015/https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/safer-internet-better-internet-kids

Effects of Bullying. (2021, May 21). StopBullying.gov. Retrieved November 8, 2021, from https://www.stopbullying.gov/bullying/effects

Effects of Cyberbullying | American SPCC - Negative Consequences of Cyberbullying. (2022, October 19). American SPCC. Retrieved November 6, 202 C.E., from https://americanspcc.org/impact-of-cyberbullying/

Emelda, M. (2011) «Difference Between Bullying and Cyber-bullying. » DifferenceBetween.net. πρόσβαση στις 24/8/2020 από: http://www.differencebetween.net/miscellaneous/culture-miscellaneous/difference-between-bullying-and-cyber-bullying/

End Cyberbullying Organization, «Man Fined in Facebook “Fraping” Case», πρόσβαση στις 19/10/2020 από: https://www.endcyberbullying.org/man-fined-in-facebook-fraping-case/

European Commission. (2023, November 15). Safer Internet Day. Shaping Europe’s Digital Future. Retrieved June 13, 2021, from https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/safer-internet-day

European Platform for investing in Children website (5 August 2014) ‘Cyberbullying risks permanent harm to European children’ post ,πρόσβαση στις 11/6/2021, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1246&langId=en

EVERFI. (2023, August 24). How to Solve Diversity Issues in the Workplace. Retrieved December 12, 2022, from https://everfi.com/blog/workplace-training/how-to-solve-diversity-issues-in-the-workplace/

Feinberg, Ted, and Nicole Robey. "Cyberbullying: Intervention and prevention strategies." National Association of School Psychologists 38.4 (2009): 22-24.

Followill, P. F. C. (2023, June 23). Harassment and Cyberbullying as Crimes. www.criminaldefenselawyer.com. Retrieved September 28, 2021, from https://www.criminaldefenselawyer.com/crime-penalties/federal/Harassment.htm\

Fryling, M., Cotler, J. L., Rivituso, J., Mathews, L., & Pratico, S. (2015). JISAR - V8 - N1 - Cyberbullying or normal game play? Impact of age, gender, and experience on cyberbullying in multi-player online gaming environments: Perceptions from one gaming forum. In JISAR - V8 - N1 - Cyberbullying or normal game play? Impact of age, gender, and experience on cyberbullying in multi-player online gaming environments: Perceptions from one gaming forum. πρόσβαση στις: 25-6-2020 απο: http://jisar.org/2015-8/N1/JISARv8n1p4.html

Global Diversity Practice. (n.d.). What is Diversity & Inclusion?. Retrieved December 12, 2022, from https://globaldiversitypractice.com/what-is-diversity-inclusion/

Government of Canada, « (Counselling or aiding suicide 241 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-241.html

Government of Canada, « (Extortion 346 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/section-346.html

Government of Canada, « (False Information 372 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-372.html

Government of Canada, « (Identity theft 402.2 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-402.2.html

Government of Canada, « (Intimidation 423 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-423.html

Government of Canada, « (Mischief 430 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-430.html

Government of Canada, « (Public incitement of hatred 319 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-319.html

Government of Canada, « (Unauthorized use of computer 342.1 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-342.1.html

Government of Canada, « Criminal harassment 264 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46», πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-264.html

Government of Canada, « Publication, etc., of an intimate image without consent 162.1 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46», πρόσβαση στις: 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-162.1.html

Government of Canada, « Uttering threats 264.1 Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46), πρόσβαση στις 15/10/2021, https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/section-264.1.html

Guömundsson, S.O. (2013). «Comparisson between face-to-face bullying and cyber-bullying amongst elementary school students and how they cope». Πρόσβαση στις 25/8/2020 από:https://pdfs.semanticscholar.org/af5c/c46313328bea94a68055d1db0029cad14be7.pdf

Hertfordshire Constabulary, (2020). «Trolling and cyberbullying», Πρόσβαση στις 18/10/2020από: https://www.herts.police.uk/Information-and-services/Advice/Online-safety/Trolling-and-cyberbullying

Hinduja, S. & Patchin,J.W., (2008), *«Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization» Deviant Behavior, 29 (2) (2008), pp. 1-29,* διαθέσιμο στο: *https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-84956512323&origin=inward&txGid=39c657bbf7af1ace4e52e8a682067ce3*, πρόσβαση στις:02/4/2021

Kaspersky, (n.d.). «Stalkerware, Spouseware». Πρόσβαση στις 19/10/2020 από: https://encyclopedia.kaspersky.com/glossary/stalkerware-spouseware/

Kim, E.J and Jeong, M.J. (2016) «The structural relationship between school life satisfaction, school violence, cyber bullying damage in high school» *Korean Journal of Youth Studies, 23 (7) (2016), pp. 87-115,* πρόσβαση στις: 02/4/2021 διαθέσιμο στο:https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85049344963&origin=inward&txGid=a34198f54d2979439e64b65b92eb0f02

Kim, E.K. (2012), «A study of effect of the predictors on youth's cyber bullying» Unpublished doctoral dissertation, Myongji University, Seoul., πρόσβαση στις: 02/4/21, από: http://www.riss.kr.libproxy.hannam.ac.kr/link?id=T12912325

Langos, C. (2012). «Cyberbullying: The challenge to define», Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 15(6), 285-289. Πρόσβαση στις: 02/04/2021 από: https://www.liebertpub.com/doi/10.1089/cyber.2011.0588.

Nam J. H. and Kweon S. S., (2013), *« A study on the factors that influence adolescent offenders of cyberbullying» Journal of Future Oriented Youth Society, 10 (3) (2013), pp. 23-43*, διαθέσιμο στο https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-84944460602&origin=inward&txGid=2a1f95cc177bae000e52e25457b9b897, πρόσβαση στις:02/4/2021

Our World in Data., The rise of social media. (2019, September 18)., πρόσβαση στις: 12/8/2021 από: https://ourworldindata.org/rise-of-social-media

Pew Research Center, (2019). «Social Media Fact Sheet», Πρόσβαση στις: 20/10/20 από: https://www.pewresearch.org/internet/fact-sheet/social-media/

Play by the Rules. (n.d.). Inclusion and diversity what can you do - Play by the Rules - Making Sport inclusive, safe and fair. Retrieved December 18, 2022, from https://www.playbytherules.net.au/got-an-issue/inclusion-and-diversity/inclusion-and-diversity-what-can-you-do

Prevent Cyberbullying. (2021, November 11). StopBullying.gov. Retrieved November 8, 2021, from https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/prevention

Pyżalski, J. (2012) «From cyberbullying to electronic aggression: typology of the phenomenon», Emotional and Behavioural Difficulties, 17(3-4), 305-317. πρόσβαση στις:02/4/2021 απο: http://refhub.elsevier.com/S0145-2134(20)30578-0/sbref0165.

Salmivali, C., Lagerspetz, K., Bjorkqvist, K., Osterman, K., & Kaukiainen, A. (1996) «Bullying as a group progress: Participant roles and and their relations to social status within the group. » Aggressive behaviour, 22, 1-15. Πρόσβαση στις: 28/2/2020 από: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/(SICI)1098-2337(1996)22:1%3C1::AID-AB1%3E3.0.CO;2-T,

Science Direct, Cyberbullying: Definition, consequences, prevalence. (2018, January 5). In Cyberbullying: Definition, consequences, prevalence , πρόσβαση στις 20-6-2020 απο: https://doi.org/10.1016/B978-0-12-811423-0.00001-8

Sharma, J. (2020), «What is Cyberstalking», Lawyered. Πρόσβαση στις 18/10/2020 από: https://www.lawyered.in/legal-disrupt/articles/what-is-cyberstalking/

Slonje, R. and Smith, P. (2008), «Cyberbullying: Another main type of bullying?» Scandinavian Journal of Psychology, 49 (2008), pp. 147-154, πρόσβαση στις:02/4/2021, διαθέσιμο στο: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9450.2007.00611.x

Socialna Akademija. (n.d.). « Joining forces to Combat Cyberbullying in Schools. Chapter 3.2 How is Cyberbullying Different from 'Traditional' Bullying? ». Πρόσβαση στις 25/8/2020 από: http://socialna-akademija.si/joiningforces/3-2-how-is-cyberullying-different-from-traditional-bullying/.

Spears, B., Slee, P., Owens, L. and Johnson, B. (2009) «Behind the scenes and screens: Insights into the human dimension of covert and cyberbullying» *Journal of Psychology pp. 189-196*, https://econtent.hogrefe.com/doi/10.1027/0044-3409.217.4.189,

Stop Cyberbullying Day. (2023, May 16). Stop Cyberbullying Day. Retrieved October 10, 2021, from https://stopcyberbullyingday.org/

Tangen, Donna, and Marilyn Campbell. "Cyberbullying prevention: One primary school's approach." Journal of Psychologists and Counsellors in Schools 20.2 (2010): 225-234.

THE CYBERSMILE FOUNDATION, «Who we are», πρόσβαση στις: 10/10/2021, https://www.cybersmile.org/who-we-are

United Nations Human Rights, Convention on the Rights of the Child, Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989 entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49 «Articles 1-51», πρόσβαση στις 10/6/21, https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx

United Nations, Convention on the Rights of the Child, « (2011) The right of the child to freedom from all forms of violence», (18 April 2011), Committee on the Rights of the Child, πρόσβαση στις: 5/8/2021, https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

United Nations, Human Rights, (2001), πρόσβαση στις: 10/8/2021, «General Comment No. 1: The Aims of Education» (article 29) ,

https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/a)GeneralCommentNo1TheAimsofEducation(article29)(2001).aspx

Vandebosch, H., & Van Cleemput, K. (2008). «Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters», *CyberPsychology & Behavior*, 11 (4) (2008), 499-503. Πρόσβαση στις: 02/4/2021, πρόσβαση στο: https://www.liebertpub.com/doi/10.1089/cpb.2007.0042.

Walker, C.M, Sockman, B.R. and Koehn, S. (2011) «An exploratory study of cyberbullying with undergraduate university students» *TechTrends pp. 31-38*, https://link.springer.com/article/10.1007/s11528-011-0481-0,

Walker, C.M. (2011) «Cyberbullying redefined: An analysis of intent and repetition» *International Journal of Education and Social Science, pp. 59-69*, http://www.ijessnet.com/wp-content/uploads/2014/12/6.pdf,

Wang, Y. (2022) "Understanding the role of social factors in cyberbullying at work," Computers in Human Behavior, 134, p. 107325. διαθέσιμο στο: https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107325.

WHO, 2017. Suicide Fact Sheet, πρόσβαση στις: 22/10/2020, πρόσβαση στο : http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs398/en/

Willard, N. (2007) «Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats Center for Safe and Responsible Use of the Internet». Socialna Akademija. Πρόσβαση στις 19/9/2020από: https://socialna-akademija.si/joiningforces/wp-content/uploads/2016/08/Nancy-Willard-M.S.-J.D-Educator%E2%80%99s-Guide-to-Cyberbullying-and-Cyberthreats.pdf

Woda, S. (2014). Cyberbullying Laws Around the Globe: Where is Legislation Strongest? Retrieved October 6, 202 C.E., from https://resources.uknowkids.com/blog/cyberbullying-laws-around-the-globe-where-is-legislation-strongest

Ybarra, M.L. and Mitchell, K.J. (2014) «Youth engaging in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, Internet use, and personal characteristics» *Journal of Adolescence pp. 319-336*, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0140197104000399,

Παράρτημα

Α. Ερωτηματολόγιο

«Διερεύνηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού στους φοιτητές/ φοιτήτριες Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου»

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας από τις φοιτήτριες Μελαμπιώτη Χριστίνα και Τουμπακάρη Μαρία με υπεύθυνη καθηγήτρια την κα Παπαδάκη Ελένη.
Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και θα τηρηθεί η εχεμύθεια.

Προσωπικά στοιχεία

(Οι ερωτήσεις με * είναι υποχρεωτικές)

Φύλο*

- Άνδρας
- Γυναίκα
- Άλλο

Ηλικία*

_____

Έτος σπουδών*

_____

Εθνικότητα*

_____

Έχετε ζήσει τα περισσότερα χρόνια της ζωής σας σε:*

- Μεγάλη πόλη
- Κωμόπολη
- Χωριό

Τεχνολογικά μέσα και γνώσεις σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό

(Οι ερωτήσεις με * είναι υποχρεωτικές)

Η γνώση/ εμπειρία μου σχετικά με τα τεχνολογικά μέσα είναι:*

- Χαμηλή
- Μέτρια

- ☐ Καλή
- ☐ Πολύ Καλή

Έχετε λάβει ενημέρωση στο παρελθόν πώς να διατηρήσετε τον εαυτό σας ασφαλή στο διαδίκτυο;*

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι

Αν ναι , από ποιους; ***Μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια απάντηση***

- ☐ Από Γονείς
- ☐ Από φίλους
- ☐ Από άλλα μέρη του οικογενειακού περιβάλλοντος
- ☐ Από το σχολείο
- ☐ Από το διαδίκτυο
- ☐ Άλλο

_____

Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο στη καθημερινότητα σας;*

- ☐ 1-2 ώρες/ημέρα'
- ☐ 3-5 ώρες/ημέρα
- ☐ 6+ ώρες/ημέρα

Ποια ηλεκτρονικά μέσα χρησιμοποιείτε? ***Μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια απάντηση****

- ☐ Facebook/Messenger
- ☐ Instagram
- ☐ Tik tok
- ☐ Twitter
- ☐ Email
- ☐ Forums
- ☐ Άλλο

_____

Πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με το θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;*

- Μάλλον ανεπαρκείς
- Ανεπαρκείς
- Μάλλον επαρκείς
- Επαρκείς

Ηλεκτρονικός εκφοβισμός: Εμπειρία θυματοποίησης

(Οι ερωτήσεις με * είναι υποχρεωτικές)

Έχετε βιώσει ηλεκτρονικό εκφοβισμό στο παρελθόν;*

- Όχι
- Ναι

Αν ναι ποια από τα παρακάτω είδη ηλεκτρονικού εκφοβισμού έχετε αντιμετωπίσει;
Μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια απάντηση

- Υβριστικά σχόλια, χυδαίο λεξιλόγιο και απειλές μέσω email.
- Δημοσίευση προσωπικών φωτογραφιών με σκοπό τη δυσφήμιση.
- Λήψη απειλητικών ή υβριστικών μηνυμάτων μέσω κινητού.
- Ανάρτηση βίντεο στο οποίο παίρνετε μέρος. Αποκάλυψη προσωπικών γεγονότων.
- Κλοπή προφίλ στο Facebook ή σε άλλο site κοινωνικής δικτύωσης.
- Απειλές μέσω chatrooms.
- Παρενόχληση με άσεμνο μήνυμα
- Καταδίωξη-χρήση της τεχνολογίας με σκοπό τον εκφοβισμό και την πρόκληση ανησυχίας-φόβου για την προσωπική ασφάλεια

Σε ποια χρονική περίοδο της ζωής σας συνέβη ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός ; (Συμπληρώστε αν έχετε βιώσει κάποιο τέτοιο περιστατικό) ****Μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια απάντηση***

- Δημοτικό
- Γυμνάσιο
- Λύκειο Πανεπιστήμιο

Ποιος/ποιοι σας εκφόβισαν; ****Μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια απάντηση***

- Άνδρας
- Γυναίκα

- Ομάδα ανδρών
- Ομάδα Γυναικών
- Ομάδα ανδρών και γυναικών
- Φοιτητής/ φοιτήτρια
- Άλλο μελος της πανεπιστημιακή κοινότητας

Τι σχέση είχατε με τον εκφοβιστή /εκφοβίστρια;

- Άγνωστος
- Διαδικτυακός γνωστός
- Συγγενής/ μέλος οικογένειας
- Φίλος/η
- Σύντροφος
- Συμμαθητές
- Άλλο

Πόσο διήρκεσε το συμβάν ηλεκτρονικού εκφοβισμού; (Συμπληρώστε αν έχετε βιώσει κάποιο τέτοιο περιστατικό)

- Μέρες
- Μήνες
- Χρόνια

Τι μέτρα πήρατε για να αντιμετωπίσετε το συμβάν; *Μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια απάντηση

- Απενεργοποίηση του λογαριασμού μου
- Μπλόκαρισμα/Διαγραφή/ Αποκλεισμός του θύτη Αναφορά σε αρμόδιες αρχές Διακοπή επικοινωνίας
- Αναζήτησα ψυχολογική υποστήριξη
- Αναφορά του θύτη στην αντίστοιχη ιστοσελίδα ή το δίκτυο που συνέβη το εκφοβιστικό περιστατικό, για να απενεργοποιηθεί ο λογαριασμός του
- Εκδικήθηκα τον θύτη
- Δεν έκανα τίποτε, θεώρησα ότι κάποια στιγμή θα σταματήσει

Αν απαντήσατε ότι δεν κάνατε τίποτε, αναφέρετε τον λόγο

- Δεν ήθελα να μπλέξω
- Φοβήθηκα
- Ντρεπόμουν

- Δεν γνώριζα τι να κάνω
- Δεν θα έκανε καμία διαφορά

Εσείς συμμετείχατε σε κάποια από τις παρακάτω ενέργειες, μέσω χρήσης του κινητού ή του διαδικτύου:*

- Προσβάλατε άλλο/άλλη μέσω μηνυμάτων στο Facebook (ή σε άλλο site)
- Συμμετείχατε σε αποστολή μηνυμάτων από το κινητό σε γνωστό/γνωστή για πλάκα
- Έχετε δει video στο οποίο προσβάλλονται γνωστοί σας φοιτητες/φοιτήτριες
- Έχετε δει video στο οποίο προσβάλλονται καθηγητές
- Ανεβάσατε φωτογραφία ατόμου στο Facebook χωρίς να το ρωτήσετε και καλέσατε φίλουσνα τη σχολιάσουν (ή σε άλλο site)
- Συμμετείχατε σε σχολιασμό φωτογραφίας φοιτητή/φοιτήτριας που ανέβασε άλλος/άλλη με σκοπό τη δυσφήμηση φοιτητή/τριας που ανεβασε άλλος/άλλη
- Ανταλλάξατε υβριστικά μηνύματα μέσω διαδικτυακού παιχνιδιού
- Μπήκατε σε προφίλ συναδέλφου σας για πλάκα χρησιμοποιώντας τον κωδικό του
- Άλλο

<u>Ηλεκτρονικός εκφοβισμός: Πανεπιστημιακή κοινότητα</u>

(Οι ερωτήσεις με * είναι υποχρεωτικές)

Λαμβάνει η πανεπιστημιακή σας κοινότητα τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό σοβαρά?*

- Όχι
- Ναι
- Δεν γνωρίζω

Σε περίπτωση που δεχόσασταν ηλεκτρονικό εκφοβισμό θα απευθυνόσασταν στον σύμβουλο της σχολής ή σε κάποιον καθηγητή για βοήθεια;*

- Μάλλον Όχι
- Όχι
- Μάλλον Ναι
- Ναι

Αν όχι ή μάλλον όχι, ποιος θα ήταν ο λόγος που θα σας απέτρεπε;*

Κείμενο σύντομης απάντησης

Με ποιόν/ους τρόπους θα μπορούσε να βοηθήσει η Πανεπιστημιακή κοινότητα τους φοιτητές σχετικά με το φαινόμενο του διαδικτυακού εκφοβισμού; (Μπορείτε να επιλέξετε πάνω από μια απάντηση)*

- Να προγραμματίσει ενημέρωση από τον σύμβουλο της σχολής στους φοιτητές σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρει σε αυτούς.
- Μαθήματα σχετικά με την ηλεκτρονική ασφάλεια και ασφάλεια της τεχνολογίας
- Να δημιουργήσει μια ανώνυμη γραμμή ή/και ιστοσελίδα, στην οποία να μπορούν να απευθυνθούν οι φοιτητές
- Να πραγματοποιεί συστηματικά ημερίδα/ σεμινάριο / ομιλίες από αρμόδιο φορέα στους φοιτητές της σχολής.
- Να έχει διαμορφώσει πολιτική κατά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού, η οποία να γίνεται γνωστή στους φοιτητές
- Να πραγματοποιήσει επιμόρφωση του προσωπικού σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό
- Άλλο

Γνωρίζετε αν μέλη από κάποια από τις ακόλουθες ομάδες πληθυσμού από την πανεπιστημιακή σας κοινότητα έχει δεχτεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό; (Επιλέξτε όσα χρειάζεστε.)*

- Άνδρες φοιτητές
- Γυναίκες φοιτήτριες
- Μέλη της LGBTQIA (ΛΟΑΤΚΙ) κοινότητας
- Φοιτητές/φοιτήτριες με σωματική αναπηρία Φοιτητές/φοιτήτριες με μαθησιακές δυσκολίες (δυσλεξία, γραμματισμός ή αριθμητικά ζητήματα, προβλήματα με ορθογραφία κ.λπ.)
- Υπέρβαροι ή λιποβαρείς φοιτητές
- Φοιτητές με διαφορετική κουλτούρα ή θρησκεία
- Άλλο
- Δεν γνωρίζω

Ευχαριστούμε για την συμμετοχή σας!